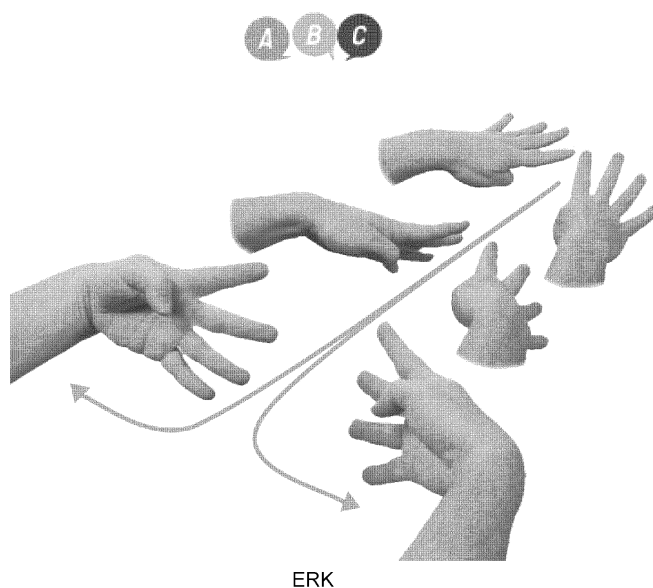

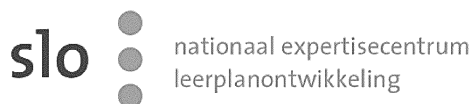
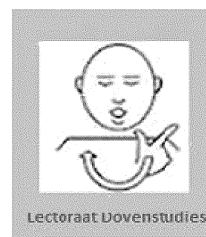
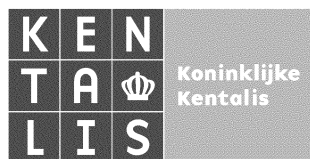
Europees Referentiekader voor Talen: Gebarentalen

Verwijzingen naar dit document gaarne als volgt:
ATERK NGT (2013)
Europees Referentiekader voor Talen: Gebarentalen

Juli 2013

Faculteit Educatie
Osiriscode: n.v.t.
Archiefnr: RWW 13017
Publicatiedatum: 02-08-13
Oplage: RoD
Relatienummer: 0038298

UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM

LEVENDE Talen

Auteurs:

Academieteam ERK NGT

Eveline Boers MEd, Hogeschool Utrecht

Dr. Beppie van den Bogaerde, Hogeschool Utrecht

Drs. Miranda Deijn, Hogeschool Utrecht

Annemieke van Kampen MSc, Koninklijke Kentalis

Lieke Kielstra, Hogeschool Utrecht

Joni Oyserman BEd/MA, Universiteit van Amsterdam

Arie Terpstra, Koninklijke Kentalis

Drs. Willem van Zon, SLO

Dr. Inge Zwitterlood, Levende Talen

Verantwoording

Inhoud

Voorwoord	5
1. Het Europees Referentiekader voor Talen (ERK)	7
1.1 Achtergrond	7
1.2 De ERK-taalniveaus	8
1.3 Het ERK in relatie tot het onderwijzen, leren en toetsen van gebarentalen	9
2. Taalgebruik en de taalgebruiker/taalleerder	11
2.1 De context van taalgebruik	12
2.2 Communicatieve thema's	18
2.3 Communicatieve taken en doelen	18
2.4 Communicatieve taalactiviteiten en strategieën	20
3. De descriptoren: competenties van de taalgebruiker/taalleerder	21
3.1 Productieve activiteiten en strategieën	28
3.2 Receptieve activiteiten en strategieën (begrip) (NTU 4.4.2)	35
3.3 Interactieve activiteiten en strategieën	43
3.4 Bemiddelende activiteiten en strategieën	54
3.5 Non-verbale communicatie	56
3.6 Communicatieve taalprocessen	57
3.7 Teksten	59
Tabellenoverzicht	63
Literatuur	65

Voorwoord

Het onderliggende document is een overzicht van het Europees Referentiekader (ERK) zoals aangepast voor gebarentalen. Het bevat een kort overzicht van het ERK met een aantal punten waar specifiek aandacht aan besteed is zodat de richtlijnen van het ERK (ook) van toepassing zijn op het leren van gebarentalen als tweede taal en het meten van de gebarentaalvaardigheden. Voorts worden de descriptoren uitgebreid beschreven, waarbij vaak letterlijke teksten van de Nederlandse versie van de Nederlandse Taalunie (2008) zijn overgenomen en/of aangepast (met toestemming). Bij het aanpassen is tevens gebruikgemaakt van een Ierse versie van het ERK voor gebarentalen (Leeson & Byrne-Dunne, 2009).

Dit document is een product van een unieke samenwerking op het gebied van de Nederlandse Gebarentaal (NGT) tussen de Hogeschool Utrecht, de Universiteit van Amsterdam, Koninklijke Kentalis, Levende Talen (sectie gebarentaal) en SLO. Ons doel is dat de descriptoren zoals geformuleerd overal in Nederland toegepast gaan worden in het onderwijs en bij de bepaling van taalvaardigheidsniveaus van tweede taalleerders van de Nederlandse Gebarentaal, in allerlei vormen en op diverse niveaus.

In 2009 is door Arie Terpstra vanuit Koninklijke Kentalis een eerste taalprofiel gemaakt voor de NGT (Terpstra, 2009a, 2009b), met gebruikmaking van *Taalprofielen* van Liemberg & Meijer (2004) en de Nederlandse versie van het ERK (2008). Vervolgens is door het lectoraat Dovenstudies (Van den Bogaerde, 2008) van de Faculteit Educatie van Hogeschool Utrecht het *Academieteam ERK NGT* (ATERK) opgericht. Hierin participeren medewerkers van het lectoraat Dovenstudies, Instituut voor Gebaren, Taal & Dovenstudies van Hogeschool Utrecht, de afdeling Taalwetenschap van de Universiteit van Amsterdam (Sadlier, Oyserman & Van den Bogaerde, 2011), afdeling Expertise & Innovatie van Koninklijke Kentalis en de sectie Nederlandse Gebarentaal van de Vereniging voor Leraren in Levende Talen (zie onder andere Zwitserlood, 2010; Zwitserlood *et al.*, 2010). In de jaren 2010 en 2011 zijn samenkomsten georganiseerd met docenten NGT en natieve NGT gebarentaligen, om grip te krijgen op de descriptoren en de verschillende taalniveaus waar mogelijk te valideren. Wij spreken hierbij onze grote dank uit aan de deelnemers en aan de organisaties die deze samenwerking mogelijk maakten. In 2011 heeft SLO (Nationaal Expertisecentrum Leerplanontwikkeling) een vrije zone veldaanvraag van ATERK gehonoreerd, zodat in 2011 expertise vanuit SLO in de vorm van adviseurs ter ondersteuning beschikbaar kwam. Wij zijn Willem van Zon, Ella van Kleunen en Dirk Tuin van SLO erkentelijk voor de door hen geboden ondersteuning welke ondersteuning in 2013 gecontinueerd wordt door Dirk Tuin en Kim de Jong. Tevens willen we hier onze dank uitspreken aan internationale collega's die in hun eigen land ook bezig zijn het ERK aan te passen voor hun nationale gebarentaal; specifiek noemen we hier het werk van Lorraine Leeson en Deirdre Byrne-Dunne (2009) dat, zoals gezegd, een belangrijke inspiratiebron is geweest bij het opstellen van dit document.

Het beschikbaar komen van dit overzicht is een belangrijke stap in het verspreiden van de kennis over het ERK voor gebarentalen, de implementatie ervan in het onderwijs aan tweede taalleerders van de NGT. Wij spreken het vertrouwen uit dat het werken via de richtlijnen van het ERK NGT het taalniveau van NGT-leerders en gebruikers zal verbeteren en een duidelijk kader schept voor eenduidige toetsing en certificering. Daar ligt de uitdaging voor de toekomst.

Academieteam ERK
Utrecht, juli 2013

1. Het Europees Referentiekader voor Talen (ERK)

1.1 Achtergrond

Het Gemeenschappelijk Europees Referentiekader verschaft: 'een gemeenschappelijke basis voor de uitwerking van lesprogramma's, leerplanrichtlijnen, examens, leerboeken en dergelijke in heel Europa. Het beschrijft op alomvattende wijze wat taalleerders moeten leren om een taal te kunnen gebruiken voor communicatie en welke kennis en vaardigheden zij moeten ontwikkelen om daarbij doeltreffend te kunnen handelen. De beschrijving omvat ook de culturele context van taal. Verder definieert het Referentiekader vaardigheidsniveaus waarmee de voortgang van leerders levenslang kan worden gemeten in iedere fase van het leerproces' (Nederlandse Taalunie, 2008:7).

De bedoeling van het Gemeenschappelijk Europees Referentiekader is om transparantie te creëren voor taalvaardigheidsniveaus bij het leren van talen in geheel Europa. Het ERK verschaft daarmee tevens een gemeenschappelijke basis voor de uitwerking van lesprogramma's, leerplanrichtlijnen, examens, leerboeken en dergelijke. Het ERK deelt taalcompetenties op in een reeks van afzonderlijke componenten die een relatie hebben met de reeks vaardigheden die samenhangen met taalgebruik in verschillende domeinen en in verschillende vaardigheidsniveaus (Leeson & Dunne, 2009: 5, Nederlandse Taalunie, 2008:7).

Het ERK staat ook in dienst van de algemene doelstelling van de Raad van Europa: 'het bevorderen van een grotere eenheid tussen zijn leden door gemeenschappelijke activiteiten te ontplooiën op cultureel gebied' (Nederlandse Taalunie, 2008:7). In relatie tot de moderne vreemde talen zijn drie grondbeginselen geformuleerd:

- dat het rijke erfgoed van uiteenlopende talen en culturen in Europa een gemeenschappelijke bron is die het waard is beschermd en ontwikkeld te worden en dat een grote onderwijsinspanning nodig is om die diversiteit om te zetten van een belemmering voor de communicatie in een bron van wederzijdse verrijking en begrip;
- dat het alleen door een betere kennis van de Europese moderne talen mogelijk zal zijn de communicatie en interactie tussen Europeanen met verschillende moedertalen te verbeteren en daarmee de Europese mobiliteit, wederzijds begrip en samenwerking te bevorderen en vooroordelen en discriminatie weg te nemen;
- dat lidstaten, wanneer zij een nationaal beleid op het gebied van het onderwijs in moderne talen ontwikkelen, grotere convergentie op Europees niveau kunnen bereiken door gepaste afspraken voor blijvende samenwerking en coördinatie van dat beleid.

Het ERK wil alomvattend, transparant en coherent zijn. Het specificiert een uitgebreide set van taalkennis en -vaardigheden in relatie tot welke leerders hun taalvaardigheid kunnen omschrijven. Het definieert zes competentieniveaus in de taalverwerving waarbij rekening wordt gehouden met het feit dat bij het ontwikkelen van communicatieve vaardigheid ook andere dan strikt talige dimensies betrokken zijn (zoals sociaal-cultureel bewustzijn, verbeeldende ervaring, affectieve relaties en leren leren).

Met betrekking tot onderwijssystemen betekent coherentie dat er een harmonieuze verhouding tussen de volgende onderdelen bestaat:

- de identificatie van behoeften;

- de vaststelling van doelstellingen;
- de definitie van de inhoud;
- het selecteren of creëren van materiaal;
- de inrichting van lesprogramma's;
- de gebruikte onderwijs- en leermethoden;
- evaluatie, toetsing en beoordeling (Nederlandse Taalunie, 2008:12).

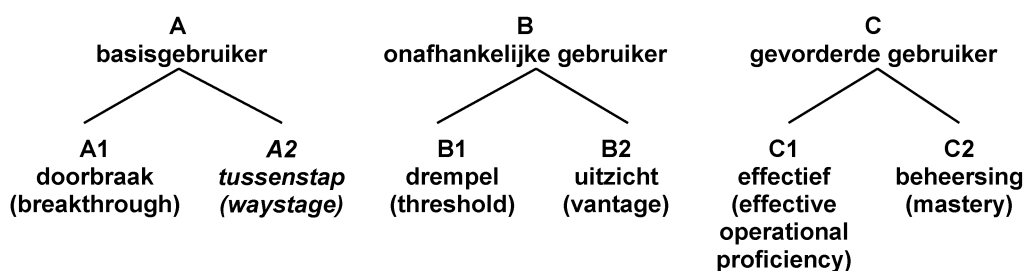
De samenstelling van een alomvattend, doorzichtig en coherent referentiekader voor het leren en onderwijzen van talen houdt niet in dat er één uniform systeem wordt opgelegd. Integendeel, het referentiekader dient open en flexibel te zijn zodat het, met eventueel de nodige aanpassingen, kan worden toegepast op concrete situaties. Dit is wat het Gemeenschappelijk Europees Referentiekader moet zijn:

- multifunctioneel: bruikbaar voor alle doeleinden die verband houden met het voorbereiden en aanbieden van voorzieningen voor taalleren;
- flexibel: aanpasbaar en daardoor te gebruiken in verschillende omstandigheden;
- open: verder uit te breiden en te verfijnen;
- dynamisch: in staat van permanente evolutie in reactie op praktijkervaringen;
- gebruikersvriendelijk: gepresenteerd in een vorm die het direct begrijpelijk en bruikbaar maakt voor degenen op wie het gericht is;
- ondogmatisch: niet onherroepelijk, noch uitsluitend verbonden met één van een aantal concurrerende taal- en onderwijstheorieën of onderwijspraktijken (Nederlandse Taalunie, 2008:12).

In de volgende paragraaf introduceren we de zes vaardigheidsniveaus zoals ontwikkeld binnen het ERK.

1.2 De ERK-taalniveaus

Het ERK introduceert zes niveaus die gelden voor alle taalleerders, die op drie algemene niveaus in kaart zijn gebracht: basisgebruiker (basisniveau), onafhankelijk gebruiker (middenniveau) en vordende gebruiker (gevorderd niveau). Deze drie overkoepelende niveaus zijn vertakt in een 'lage' en een 'hoge' interpretatie (zie Figuur 1):

Figuur 1 De algemene taalniveaus

Het vaststellen van een reeks gemeenschappelijke referentiepunten legt geen enkele beperking op aan de wijze waarop verschillende sectoren in verschillende pedagogische culturen kiezen hun niveausysteem en modules te ordenen of te beschrijven (Nederlandse Taalunie, 2008:25). Er zijn al veel bronnen bekend die laten zien hoe het ERK is aangepast voor onderwijs met betrekking tot de zes niveaus, zie onder andere voorbeelden van de Association of

Language Testers of Europe (ALTE)¹, de Nederlandse Taalunie en de ERK-website van SLO² voor zowel docenten als leerders. Tot op heden zijn er nog geen ERK-beschrijvingen in een gebarentaal beschikbaar en slechts enkele voor een nationale gebarentaal. Wel zijn er enkele projecten, zoals D-sign³ of het ECML PRO-sign project⁴ of een workshop van het ESF⁵ die ERK-beschrijvingen aan het ontwikkelen zijn. In Europees verband worden er momenteel meerdere samenwerkingsprojecten opgezet om het ERK toe te passen op gebarentalen⁶.

1.3 Het ERK in relatie tot het onderwijzen, leren en toetsen van gebarentalen

Hoewel het ERK ontwikkeld is voor alle talen, zijn er enkele aspecten die om taalspecifieke aanpassing vragen en in het geval van gebarentalen, om modaliteitspecifieke aanpassing. Immers:

- Gebarentalen zijn manueel-visuele, geen oraal-auditieve talen. Daarom is het nodig om terminologie die in het ERK is gehanteerd aan te passen daar waar het gerelateerd is aan spraak/spreken en luisteren, met correcte termen met betrekking tot gebarentaal. Een aantal termen zijn gehandhaafd omdat zij inmiddels ook gebruikt worden met betrekking tot gebarentaal (bijvoorbeeld 'fonologie', 'gesprek') of omdat zij breed geïnterpreteerd kunnen worden (bijvoorbeeld 'discourse', 'tekst', 'literatuur'). Verder hebben wij ervoor gekozen om de term 'moedertaalspreker' te vervangen door de term 'natieve gebarentalige'.
- Aangezien er geen vastgesteld schrift bestaat voor gebarentalen, zijn de descriptoren voor schriftelijke competenties in principe niet van toepassing. Technische ontwikkelingen maken het echter steeds gemakkelijker om gebarentaalktekst vast te leggen (video) voor diverse toepassingen (internet, DVD, mobiele media) en genres, zoals verhalen, videoberichten, verslagen, essays en zelfs voor navigatie op multimedia. De auteur van vastgelegde tekst kan deze veranderen; een geadresseerde heeft een bepaalde controle over de tekst doordat hij of zij deze op diverse snelheden kan afspelen, deze kan scrollen en scannen. Daarom zijn in dit stuk in plaats van de competenties zoals geformuleerd voor lezen en schrijven competenties voor vastgelegde teksten in gebarentaal geformuleerd (zie ook Leeson & Byrne-Dunne, 2009:10). Het zal duidelijk zijn dat 'geschreven' taal niet equivalent is aan 'vastgelegde (gebaren-)taal'. Geschreven taal gebruikt een andere modaliteit dan gesproken taal en is statisch, waardoor deze gemakkelijk kan worden gebruikt op diverse soorten tekstdragers in diverse genres (zoals boeken, kranten, brochures en brieven). Vastgelegde gebarentaal maakt gebruik van visuele media (video) en is dynamisch, waardoor het vooralsnog minder gemakkelijk toepasbaar is voor bepaalde soorten tekst.
- In de communicatie in veel gebarentalen wordt wel gebruikgemaakt van 'vingerspelling'. Dit is een code vergelijkbaar met braille of morse, waarbij letters (of karakters) van het alfabet van de omringende gesproken taal worden weergegeven door bepaalde vormen en bewegingen van de hand(en). Vingerspelling wordt onder andere gebruikt voor het spellen van onbekende (aardrijkskundige of persoonlijke) namen of voor een woord wanneer er geen gebaar voor een bepaald concept beschikbaar is. Hoewel er persoonlijke en regionale variatie is in het gebruik van vingerspelling, maakt het een belangrijk deel uit van de communicatie in veel gebarentalen. Een gebarentaalleerder zal deze vaardigheid daarom in de loop

¹ ALTE voorbeeld http://www.alte.org/attachments/files/alte_cando.pdf.

² SLO website over ERK <http://www.erk.nl/>

³ D-sign: <http://www.dsigns-online.eu/>

⁴ ECML Pro-sign <http://www.ecml.at/F5/tabid/867/language/en-GB/Default.aspx>

⁵ ESF workshop Zürich, 2011 <http://www.esf.org/activities/exploratory-workshops/>

⁶ <http://www.cefr4sl.eu/>

van zijn of haar ontwikkeling moeten leren beheersen. Wij hebben ervoor gekozen om deze vaardigheid niet verplicht op te nemen in de eerste taalvaardigheidsniveaus. De redenen hiervoor zijn dat vingerspelling in principe geen betrekking heeft op de doeltaal, maar op de brontaal. Hoewel vingerspelling een gemakkelijke en voor de hand liggende productieve compensatiestrategie vormt wanneer een leerder een gebaar niet kent, verhindert deze aan de andere kant de ontwikkeling van andere compensatiestrategieën (zoals omschrijven). Bovendien kan het gebruik van de brontaal tijdens het gebruik van de doeltaal verwarring wekken. Vingerspelling wordt dus beschouwd als een vaardigheid die pas na niveau A2 beheerst hoeft te worden. Dit sluit niet uit dat docenten of opleidingen deze vaardigheid al op eerdere niveaus kunnen opnemen en toetsen.

Een leerder die een tweede taal leert ontwikkelt communicatievaardigheden, die vervolgens getoetst worden met een moedertaalspreker (bijvoorbeeld, de leerder engageert met moedertaalsprekers en het succes daarvan wordt geëvalueerd aan de hand van het wel of niet succesvol zijn van deze interactie).

Wij passen dezelfde logica toe bij de beschrijvingen wat gebarentaalleerders moeten doen, er vanuit gaande dat zij natieve gebarentaligen zullen ontmoeten en dat het competentieniveau in de te leren gebarentaal afhankelijk zal zijn van hun vermogen om te begrijpen en om begrepen te worden. In dit stuk zou de term 'gebarentaal' voor elke specifieke gebarentaal gelezen kunnen worden, dus bijvoorbeeld NGT (Nederlandse Gebarentaal) of VGT (Vlaamse Gebarentaal). Het raamwerk is met opzet generiek gehouden met betrekking tot gebarentalen om zo de generieke verwijzingen in het originele ERK-document voor gesproken talen te weerspiegelen.

2. Taalgebruik en de taalgebruiker/taalleerder

In het raamwerk van de ERK-benadering wordt ervan uitgegaan dat de taalleerder op weg is een taalgebruiker te worden, zodat dezelfde categorieën van toepassing zullen zijn op leerders en gebruikers. Er moet echter wel een belangrijk onderscheid worden gemaakt. Wie een tweede of vreemde taal en cultuur leert, houdt niet op competent te zijn in zijn of haar moedertaal en de bijbehorende cultuur. Ook blijft de nieuwe competentie niet helemaal gescheiden van de oude. De leerder verwerft niet simpelweg twee afzonderlijke manieren van handelen en communiceren die geen verband met elkaar hebben. Hij of zij wordt *meertalig* en ontwikkelt *interculturaliteit*. De linguïstische en culturele competenties met betrekking tot elke taal worden beïnvloed door kennis van de andere en dragen bij aan intercultureel bewustzijn, vaardigheden en bekwaamheden. Zij stellen het individu in staat een veelzijdige, meer complexe persoonlijkheid te ontwikkelen, alsmede een groter potentieel om verder te gaan met het leren van talen en zich open te stellen voor nieuwe culturele ervaringen. Ook verwerven leerders enige vaardigheid om, door tolken en vertalen, te bemiddelen tussen sprekers van de beide betrokken talen die niet rechtevreeks kunnen communiceren. Daarom wordt ook enige aandacht geschonken aan deze activiteiten en competenties, die de taalleerder onderscheiden van de eentalige moedertaalspreker.

De analyse van taalgebruik en de taalgebruiker is van fundamenteel belang voor de toepassing van het Referentiekader, omdat deze analyse een structuur van parameters en categorieën oplevert waarmee iedereen die betrokken is bij het leren, onderwijzen en beoordelen van taal in concrete termen kan afwegen en besluiten, zo gedetailleerd als men wenst, wat hij of zij verwacht van de leerders voor wie zij verantwoordelijkheden op zich nemen: wat moeten zij kunnen met een taal en wat moeten zij weten om dat te kunnen doen? De analyse moet alomvattend zijn in haar bereik, maar natuurlijk niet uitputtend. Ontwerpers van studieprogramma's, schrijvers van studieboeken, docenten/leerkrachten en examinatoren zullen zeer gedetailleerde concrete beslissingen moeten nemen over de inhoud van teksten, oefeningen, praktijkopdrachten, toetsen, enzovoort. Op dat niveau moet door de betrokken praktijkmensen worden beslist op basis van hun oordeel en creativiteit. Wel zullen zij alle belangrijke aspecten van taalgebruik en -competentie moeten kunnen vinden die zij zullen willen meewegen. Hun wordt aanbevolen zich vertrouwd te maken met die globale structuur en deze bij de hand te houden wanneer zij zich vragen stellen als:

- Kan ik voorspellen in welke domeinen mijn leerders actief zullen zijn en in welke situaties zij terecht zullen komen? Zo ja, welke rollen spelen zij in die situaties?
- Met wat voor soort mensen krijgen zij te maken?
- Wat worden hun persoonlijke en beroepsmatige betrekkingen, en in welke institutionele kaders?
- Naar wat voor objecten zullen zij moeten verwijzen?
- Welke taken zullen zij moeten verrichten?
- Wat voor thema's moeten zij kunnen behandelen?
- Onder wat voor omstandigheden moeten zij handelen?
- Op welke kennis van de wereld of van een andere cultuur zullen zij een beroep moeten doen?
- Welke vaardigheden zullen zij moeten hebben ontwikkeld? Hoe kunnen zij zichzelf blijven zonder te worden misverstaan?
- In hoeverre kan ik hiervoor verantwoordelijkheid nemen?

- Als ik niet kan voorspellen in welke situaties de leerders de taal gaan gebruiken, hoe kan ik hen dan het beste voorbereiden op het gebruik van de taal zonder hen te hoog op te leiden, dat wil zeggen voor te bereiden op situaties die wellicht nooit zullen voorkomen?
- Wat kan ik hun geven dat van blijvende waarde is, hoe zeer hun loopbanen later ook uiteen kunnen lopen?
- Hoe kan het leren van een taal het beste bijdragen aan hun persoonlijke en culturele ontwikkeling tot verantwoorde burgers in een pluriforme democratische samenleving?

Uiteraard kan het Referentiekader deze vragen niet beantwoorden. Sterker nog, juist omdat de antwoorden afhangen van een goed inzicht in de leer- en onderwijssituatie en vooral van de behoeften, motivaties, kenmerken en bronnen van de leerders en andere betrokkenen, is de diversificatie van het aanbod noodzakelijk.

2.1 De context van taalgebruik

Taalgebruik varieert enorm, afhankelijk van de eisen die de context stelt. De noodzaak en de wens om te communiceren doen zich voor in een bepaalde situatie; de vorm en de inhoud van de communicatie zijn een reactie op die situatie. Hieronder wordt aandacht geschonken aan verschillende aspecten van context.

2.1.1 Domeinen

Elk geval van taalgebruik vindt plaats in de context van een bepaalde situatie binnen een van de *domeinen* (werkingssferen of aandachtsgebieden) waarin het sociale leven is geordend. De keuze van de domeinen waarop leerders worden voorbereid heeft verstrekkende gevolgen voor de keuze van situaties, doelstellingen, taken, thema's en teksten voor onderwijs- en toetsmaterialen en -activiteiten. Over het algemeen is het bij het leren en onderwijzen van talen nuttig om ten minste de volgende domeinen te onderscheiden:

- Het *persoonlijke* domein, waarin de betrokkene als privépersoon leeft, met aandacht voor het huiselijke leven met familie en vrienden, en zich overgeeft aan individuele activiteiten zoals lezen voor zijn of haar plezier, een dagboek bijhouden, zich wijden aan een speciale belangstelling of hobby, enzovoort.
- Het *publieke* domein, waarin de betrokkene optreedt als lid van de samenleving in het algemeen of van een bepaalde organisatie en zich bezighoudt met uiteenlopende transacties voor uiteenlopende doeleinden.
- Het *professionele* domein, waarin de betrokkene zijn werk doet of beroep uitoefent.
- Het *educatieve* domein, waarin de betrokkene zich bezighoudt met een georganiseerde vorm van leren in het bijzonder (maar niet noodzakelijkerwijs) binnen een onderwijsinstelling.

Opgemerkt moet worden dat bij veel situaties meer dan een domein betrokken kan zijn, dat degenen die vooral zullen opereren in de professionele en educatieve domeinen daarnaast ook vaardigheden nodig hebben met betrekking tot de persoonlijke en publieke domeinen.

2.1.2 Situaties

In elk domein kunnen de optredende externe situaties worden beschreven in termen van:

- de *plaatsen* en de *tijden* waarop ze zich voordoen;
- de instellingen of *organisaties* waarvan de structuur en de procedures veel bepalen van wat normaal gesproken kan gebeuren;
- de betrokken personen, in het bijzonder in hun sociale rollen ten opzichte van de gebruiker/leerder;
- de objecten (levend en niet-levend) in de omgeving;

- de *gebeurtenissen* die plaatsvinden;
- de *handelingen* die de betrokkenen uitvoeren;
- de teksten die binnen de situatie worden aangetroffen.

2.1.3 Omstandigheden en beperkingen

De externe omstandigheden waaronder communicatie plaatsvindt, leggen gebruikers/leerders en hun gesprekspartners verschillende beperkingen op. Hier volgen enkele voorbeelden.

Fysieke omstandigheden:

- a) voor online taalgebruik:
 - helderheid van de articulatie;
 - omgevingsfactoren (bijvoorbeeld lichtkwaliteit, afstand);
 - interferentie (bijvoorbeeld beweging van mensen rond en tussen de gebaarders);
 - vervorming (bijvoorbeeld storingen in video-ontvangst, trage internetverbinding, slechte beeldkwaliteit);
 - weersgesteldheid (bijvoorbeeld wind, extreme koude).
- b) voor op video vastgelegde tekst:
 - slechte verlichting, afleidende achtergrond.

Sociale omstandigheden:

- aantal en mate van vertrouwdheid van de gesprekspartners;
- relatieve status van de deelnemers (macht en solidariteit, enzovoort);
- aan- of afwezigheid van geadresseerden of meekijkers;
- sociale verhoudingen tussen deelnemers (zoals vriendelijkheid/vijandigheid, bereidheid tot samenwerking).

Tijdsdruk:

- deze is anders in live interactie, productie en begrip (directe druk) aan de ene kant en bij het opstellen en doornemen van vastgelegde tekst (flexibeler);
- voorbereidingstijd (voor de vuist weg, standaardverhaal, goed voorbereid, enzovoort) voor toespraken, verslagen en dergelijke;
- beperkingen in de tijd (bijvoorbeeld vanwege regels, kosten, andere evenementen en verplichtingen, enzovoort) die beschikbaar is voor presentaties en interacties;
- andere vormen van druk: financiële beperkingen, nerveus makende situaties (zoals exams), enzovoort.

Het vermogen van alle taalgebruikers, vooral leerders, om hun taalcompetentie in de praktijk te brengen, is sterk afhankelijk van de fysieke omstandigheden waaronder de communicatie plaatsvindt. Gebarentaalreceptie wordt bemoeilijkt door lichtkwaliteit, interferentie en vervorming, waarvan voorbeelden zijn gegeven. Zij, die leren in het openbaar mededelingen te doen in een gebarentaal, moeten een bijzonder heldere articulatie hanteren, sleutelgebaren herhalen, enzovoort, om te waarborgen dat zij begrepen worden. Taallaboratoria gebruiken soms video-materialen die kopieën van kopieën zijn en waarop het vervormingsniveau zo hoog is dat het taalleren ernstig belemmert. Er dient zorgvuldig op te worden toegezien dat alle deelnemers aan toetsen van receptieve vaardigheden gelijke omstandigheden genieten. Soortgelijke eisen mogen *mutatis mutandis* worden gesteld aan toetsen van productieve vaardigheden. Docenten/leerkrachten en toetsers moeten zich bovendien bewust zijn van de gevolgen van sociale omstandigheden en tijdsdruk voor leerprocessen en interactie in de les en het effect daarvan op de competentie van een leerder en zijn of haar vermogen om in een bepaald geval adequaat op te treden.

Tabel 1 Externe gebruiksaanpak: beschrijvende categorieën

Domein	Plaatsen	Instellingen	Personen	Dingen	Gebeurtenissen	Activiteiten	Teksten
Persoonlijk	Thuis: huis, kamers, tuin eigen van familie van vrienden van vreemden Eigen ruimte in pension, hotel Op het platteland, aan zee	De familie Sociale netwerken	Ouders en grootouders, kinderen, broers en zusters, ooms en tantes, neven en nichten, schoontfamilie, echtgenoten, verwanten, vrienden en vriendinnen, kennissen	Woninginrichting en meubilair Kleding Huishoudelijke apparaten Speelgoed, gereedschap, persoonlijke verzorging Kunstvoorwerpen, boeken Wilde dieren, vee, huisdieren Bomen, planten, gras, vijvers Huishoudelijke artikelen Handtassen Vrijtijds-/ sportuitrusting	Gezinsmomenten en familiebijeenkomsten Ontmoetingen Voorvallen en ongelukken Natuurverschijnselen Feesten, bezoeken Wandelen, fietsen Autorijden Vakanties, uitstapjes Sportevenementen	Dagelijkse routines: aan- en uitkleden, koken, eten, wassen Doe-het-zelfen, tuinen Lezen, televisie, internet Gasten ontvangen Liefhebberijen/ hobby's Sport en spel	Getoonde televisie-uitzendingen Instructies Verhalen, rapporten Videonieuws Persoonlijke berichten Uitgezonden en opgenomen videoteksten

Domein	Plaatsen	Instellingen	Personen	Dingen	Gebeurtenissen	Activiteiten	Teksten
Educatief	Scholen: aula, lokalen, speelplein, sportvelden, gangen Universiteiten Hogescholen Collegezalen Werkgroep kamers Studentenvereniging Studentenhuisen Laboratoria Kantines	School Universiteit Hogeschool Wetenschappelijke verenigingen Beroepsorganisaties Instellingen voor volwasseneneducatie	Onderwijzers Leraren, Conciërges Onderwijsassistenten, Ouders, Klasgenoten, Hoogleraren, Lectoren, (Mede) studenten Bibliotheek- en laboratoriummedewerkers, Kantine medewerkers, schoonmakers Portiers, secretaresses	Schrijfgerei Schooluniformen Spelmateriaal en sportkleding Eten Audiovisuele apparatuur Borden en krijtjes/stiften Computers Koffertjes en schooltassen	Voor het eerst (terug) naar school Einde van de les/dag Excursies en uitwisselingen Ouderavonden Sportdagen en -wedstrijden Ordeproblemen	Weekopening Lessen Sport Speelkwartier/pauze Clubs en verenigingen Colleges, schrijfdrachten Practica Bibliotheekwerk Cursussen en bijlessen Huiswerk Debatten en discussies	Authentieke teksten (als boven) Studiematerialen Naslagwerken Videotekst Oefenmateriaal Artikelen Samenvattingen

2.1.4 De psychische context van de gebruiker/leerder

De ordening van de externe context is in hoge mate onafhankelijk van de individuele taalgebruiker en uiterst veelzijdig. Als factor tijdens de deelname aan een communicatiegebeurtenis moeten we onderscheid maken tussen de externe context en de psychische context van de gebruiker/leerder.

De externe context wordt gefilterd en geïnterpreteerd door:

- het waarnemingsapparaat;
- de aandachtsmechanismen;
- de langetermijnervaring, die het geheugen, de associaties en de connotaties beïnvloedt;
- de praktische indeling van dingen, gebeurtenissen, enzovoort; en
- de linguïstische categorie van de taalgebruiker.

Deze factoren beïnvloeden de manier waarop de taalgebruiker de context waarneemt. De mate waarin de waargenomen context de psychische context voor de communicatiegebeurtenis vormt, wordt nader bepaald door overwegingen van relevantie in het licht van de volgende kenmerken van de taalgebruiker:

- De *intenties* waarmee de communicatie wordt begonnen.
- De *gedachtegang*: de stroom van gedachten, ideeën, gevoelens, zintuiglijke waarnemingen, indrukken en dergelijke, waarvan men zich bewust is.
- *Verwachtingen* in het licht van eerdere ervaringen.
- *Bespiegeling*: de toepassing van denkprocessen op de ervaring (bijvoorbeeld deduceren en induceren).
- *Behoeften, drijfveren, motivaties, belangen* die leiden tot een besluit om te handelen.
- *Omstandigheden en beperkingen* die de beschikbare handelingen beperken en beheersen.
- De *geestestoestand* (vermoeidheid, opwindend, enzovoort), gezondheids- en persoonlijke eigenschappen.

2.1.5 De psychische context van de gesprekspartner

Bij een communicatiegebeurtenis moeten we ook aandacht schenken aan de gesprekspartner van de taalgebruiker. De behoefte aan communicatie vooronderstelt een 'communicatiekloof', die echter kan worden overbrugd vanwege de overlapping of gedeeltelijke overeenstemming van de psychische context van de taalgebruiker in kwestie en de psychische context van diens gesprekspartner(s).

Bij directe persoonlijke interactie delen de taalgebruiker en de gesprekspartner(s) dezelfde externe context (met één cruciaal verschil: de aanwezigheid van de ander), maar verschillen, door bovengenoemde oorzaken, hun waarneming en interpretatie van die context. Het effect - en vaak de gehele of gedeeltelijke functie - van een communicatieve handeling is een toename van de overeenstemming in het begrip van de situatie in het belang van doeltreffende communicatie vanuit de doelstellingen van de deelnemers. Dit kan een kwestie zijn van het uitwisselen van feitelijke informatie. Moeilijker te overbruggen zijn verschillen in waarden en overtuigingen, beleefdheidsconventies, sociale verwachtingen en dergelijke, aan de hand waarvan gesprekspartners de interactie interpreteren, tenzij zij voldoende intercultureel bewustzijn hebben verworven.

Gesprekspartners kunnen onderhevig zijn aan geheel of gedeeltelijk andere omstandigheden en beperkingen dan de gebruiker/leerder en daar op andere manieren op reageren. Iemand die van een systeem van videoberichtgeving gebruikmaakt zou zich er bijvoorbeeld niet van bewust kunnen zijn dat het scherm waarop de berichten worden uitgezonden overbelicht is. Of de ene deelnemer aan een videogesprek kan zeer ruim in de tijd zitten terwijl degene aan de andere kant van de lijn misschien een klas heeft die wacht. Dergelijke verschillen zijn van grote invloed op de druk die de taalgebruiker ervaart.

2.2 Communicatieve thema's

Binnen de verschillende domeinen kunnen we onderscheid maken naar *thema's*, zaken die als onderwerp van betogen, gesprekken, bespiegelingen of verhandelingen in het brandpunt van de belangstelling staan tijdens bepaalde communicatieve handelingen. Een veel gehanteerde indeling in thema's, subthema's en 'specifieke noties' is de volgende:

1. persoonlijke identificatie
2. huis, woonplaats, omgeving
3. dagelijks leven
4. vrije tijd, ontspanning
5. reizen
6. verhoudingen tot anderen
7. gezondheid en lichaamsverzorging
8. onderwijs
9. winkelen
10. eten en drinken
11. dienstverlening
12. plaatsen
13. taal
14. weer

Bovengenoemde thema's hebben voornamelijk betrekking op het persoonlijke en het publieke domein, zoals het past bij degenen die waarschijnlijk hun nieuw te leren taal niet hoeven te gebruiken in het professionele en educatieve leven. Sommige thema's (bijvoorbeeld gebied 4) spelen zich deels in het persoonlijke, deels in het publieke domein af. Gebruikers van het Referentiekader, zo mogelijk met inbegrip van de betrokken leerders zelf, beslissen natuurlijk zelf op basis van hun beoordeling van de behoeften, motivaties, eigenschappen en bronnen van de leerder in de relevante domeinen. Zo kunnen voor het taalleren in het beroepsonderwijs bijvoorbeeld thema's worden ontwikkeld op het werkterrein dat voor de studenten of leerlingen in kwestie relevant is. Leerlingen in het hoger of middelbaar onderwijs zouden wat dieper kunnen ingaan op wetenschappelijke, technologische, economische thema's en dergelijke. Het gebruik van een vreemde taal als onderwijsmiddel maakt een zorgvuldige afweging van de thematische inhoud van het onderwezen vak noodzakelijkerwijs bijzonder belangrijk.

2.3 Communicatieve taken en doelen

Communicatiehandelingen met een of meer gesprekspartners worden over het algemeen uitgevoerd door een taalgebruiker die in een bepaalde situatie zijn of haar doelen nastreeft. In het persoonlijke domein kan het de bedoeling zijn een gast te onderhouden door informatie uit te wisselen over familie, vrienden, leuke en nare dingen, ervaringen en meningen te vergelijken, enzovoort. In het publieke domein zal het vaak de bedoeling zijn te communiceren met mensen die men niet kent of regelmatig treft, bijvoorbeeld een scheidsrechter of barkeeper. In het professionele domein kan het gaan om het overbrengen en/of begrijpen van nieuwe regelgeving binnen de organisatie en de gevolgen ervan. In het educatieve domein kan het doel zijn bij te dragen aan een rollenspel of een seminar of een presentatie over een speciaal onderwerp op te stellen voor een conferentie, enzovoort.

2.3.1 Taken

In het educatieve domein kan het helpen om een onderscheid te maken tussen de taken die leerders moeten kunnen uitvoeren als taalgebruikers en de taken waarmee zij bezig zijn als onderdeel van het leerproces zelf. Wat taken betreft die dienen voor de planning, uitvoering en verslaglegging van het leren en onderwijzen, kan voor zover van toepassing informatie worden gegeven over:

- het soort taken, bijvoorbeeld simulaties, rollenspel, klassengesprek, enzovoort;
- doelen, bijvoorbeeld de doelstellingen van de groep als geheel in samenhang met de verschillende, minder voorspelbare doelen van deelnemers;
- aanbod, bijvoorbeeld aanwijzingen, materialen en dergelijke, geselecteerd of gemaakt door docenten/leerkrachten en/of leerders;
- producten, bijvoorbeeld tastbare resultaten zoals vastgelegde teksten, samenvattingen, presentaties en dergelijke, en leerresultaten zoals verbeterde competenties, verhoogd bewustzijn, inzichten, strategieën, ervaring met beslissen en onderhandelen, enzovoort;
- activiteiten, bijvoorbeeld cognitieve en affectieve, fysieke en reflectieve, groeps-, duo- en individuele activiteiten; receptieve en productieve processen, enzovoort;
- rollen van deelnemers, zowel in de taken zelf als bij planning en beheer van taken;
- monitoren en evalueren van het relatieve succes van de taak, zoals deze is bedacht en zoals deze is uitgevoerd, aan de hand van criteria als relevantie, verwachte moeilijkheden en beperkingen en geschiktheid.

2.3.2 Speelse vormen van taalgebruik

Het gebruik van taal voor speelse doeleinden is vaak een belangrijk onderdeel van het taalleren en de taalontwikkeling, maar blijft niet beperkt tot het educatieve domein. Enkele voorbeelden van ludiek taalgebruik:

Sociale taalspelletjes:

- live productie (verhaal met vergissingen; hoe, wanneer, waar, enzovoort);
- vastgelegde tekst (protocollen enzovoort);
- beeldend (plaatjeslotto, enzovoort);
- bord- en kaartspellen (domino, kwartet, enzovoort.);
- gebaren raden, enzovoort.

Individuele activiteiten:

- tv- en internetspelletjes.

Taalgrappen maken:

- gebaarsamentrekkingen;
- taalgrappen;
- grappige letterlijke vertalingen uit een gesproken taal.

2.3.3 Esthetische vormen van taalgebruik

Fantasierijk en artistiek taalgebruik is zowel educatief als op zichzelf belangrijk. Esthetische activiteiten kunnen productief, receptief, interactief of bemiddelend zijn, zowel in live interactie of productie als in vastgelegde vorm. Hiertoe behoren activiteiten als:

- rijmpjes en poëzie;
- verhalen hervertellen;
- aan de verbeelding ontsproten teksten (verhalen, rijmpjes, enzovoort);
- bekijken en produceren, met inbegrip van visuele teksten, spotprenten, beeldverhalen, enzovoort;
- stukken (naar een script of geïmproviseerd) en dergelijke uitvoeren;
- de productie, receptie en uitvoering van literaire teksten, zoals het bekijken en opstellen van vastgelegde teksten (korte verhalen, romans, gedichten, enzovoort) en het uitvoeren van en kijken naar opvoeringen, toneelstukken, enzovoort.

Literatuur levert een grote bijdrage aan het culturele erfgoed, dat door de Raad van Europa wordt beschouwd als 'een waardevolle gemeenschappelijke bron die we moeten beschermen

en ontwikkelen'. Literaire studies dienen veel meer onderwijsdoelen - intellectuele, morele en emotionele, taalkundige en culturele - dan alleen zuiver esthetische. Gehoopt mag worden dat docenten op alle niveaus vele onderdelen van het Referentiekader relevant zullen vinden voor hun werk en tevens bruikbaar om hun bedoelingen en methoden transparant te maken.

2.4 Communicatieve taalactiviteiten en strategieën

Om communicatieve taken te kunnen, moeten taalgebruikers zich bezighouden met communicatieve taalactiviteiten en communicatiestrategieën hanteren. Veel communicatieve activiteiten, zoals gesprekken, zijn *interactief*. Dat wil zeggen dat de deelnemers afwisselend optreden als voortbrengers en geadresseerden, vaak in verscheidene beurten. In andere gevallen, bijvoorbeeld wanneer taalproductie wordt opgenomen of uitgezonden, of wanneer vastgelegde teksten worden verspreid, blijven de voortbrengers gescheiden van de geadresseerden, die zij misschien niet eens kennen en die niet kunnen antwoorden. In zulke gevallen kan de communicatiegebeurtenis worden opgevat als *het produceren of bekijken* van een tekst. Meestal brengt de taalgebruiker als produceerder zijn of haar eigen tekst voort om zijn of haar eigen betekenissen uit te drukken. Soms treedt hij of zij op als communicatiekanaal (vaak, maar niet noodzakelijkerwijs, in verschillende talen) tussen twee of meer personen die om een of andere reden niet rechtstreeks kunnen communiceren. Dit proces van *bemiddeling* kan interactief zijn of niet. In veel, zo niet de meeste, situaties is sprake van een mengsel van activiteitsoorten. In een taalles op school kan een leerling bijvoorbeeld achtereenvolgens gevraagd worden te kijken naar een uiteenzetting van de leraar, te communiceren met klasgenoten in groeps- of projectwerk, oefeningen te maken en zelfs te bemiddelen, hetzij als educatieve activiteit hetzij om een andere leerling te helpen.

Strategieën zijn een middel waarmee de taalgebruiker zijn of haar bronnen mobiliseert en op elkaar afstemt, en vaardigheden en procedures activeert om binnen de context te voldoen aan de communicatie-eisen en de taak in kwestie met succes te voltooien op de meest omvattende of meest efficiënte manier die mogelijk is, afhankelijk van zijn of haar exacte bedoeling. Communicatiestrategieën mogen daarom niet uitsluitend worden beschouwd in het kader van een handicapmodel (als manieren om een taalachterstand of communicatiestoornis te compenseren). Natieve gebarentaligen gebruiken regelmatig allerlei soorten communicatiestrategieën wanneer deze van toepassing zijn op de communicatie-eisen die aan hen gesteld worden. Het gebruik van communicatiestrategieën kan worden beschouwd als de toepassing van de metacognitieve beginselen *Plannen vooraf*, *Uitvoeren*, *Monitoren* en *Herstelactie* op de verschillende soorten communicatieve activiteit: Receptie, Interactie, Productie en Bemiddeling. Met 'strategieën' wordt hier bedoeld de keuze voor een bepaalde gedragslijn om de doeltreffendheid te optimaliseren. Vaardigheden die onvermijdelijk deel uitmaken van het proces waarin taal wordt begrepen of uitgedrukt (bijvoorbeeld het in stukjes verdelen van een gebarenstroom om deze te decoderen tot een reeks gebaren die betekenis voorstellen), worden als vaardigheden op een lager niveau beschouwd in samenhang met het toepasselijke communicatieve proces. Voortgang in taalleren blijkt het duidelijkst uit het vermogen van de leerder om deel te nemen aan waarneembare taalactiviteiten en om communicatiestrategieën te hanteren. Deze vormen daarom een goede basis voor het schalen van taalvaardigheid.

3. De descriptoren: competenties van de taalgebruiker/taalleerder

Hieronder worden de descriptoren voor gebarentalen op de globale schaal van de ERK taalniveaus gepresenteerd, gebaseerd op de descriptoren zoals beschreven in Nederlandse Taalunie (2008).

Tabel 2 Gemeenschappelijke Referentieniveaus voor gebarentalen: globale schaal

Vaardig gebruiker	C2	Kan vrijwel alle gebaarde discourse gemakkelijk begrijpen. Kan informatie die afkomstig is uit verschillende bronnen (live of vastgelegd) samenvatten, argumenten reconstrueren en hiervan samenhangend verslag doen. Kan zichzelf spontaan, vloeiend en precies uitdrukken en kan hierbij fijne nuances onderscheiden in betekenis, zelfs in complexe situaties.
	C1	Kan een uitgebreid scala van veeleisende, lange teksten (live of vastgelegd) begrijpen en de impliciete betekenis herkennen. Kan zichzelf vloeiend en spontaan uitdrukken zonder daarvoor aantoonbaar naar uitdrukkingen te moeten zoeken. Kan flexibel en effectief met taal omgaan ten behoeve van sociale, academische en beroepsmatige doeleinden. Kan een duidelijke, goed gestructureerde en gedetailleerde tekst over complexe onderwerpen produceren en daarbij gebruikmaken van organisatorische structuren en verbindingselementen.
Onafhankelijk gebruiker	B2	Kan de hoofdgedachte van een ingewikkelde tekst in gebarendiscourse begrijpen, zowel over concrete als over abstracte onderwerpen, met inbegrip van technische besprekingen in het eigen vakgebied. Kan zo vloeiend en spontaan reageren dat een normale uitwisseling met natieve gebarentalige mogelijk is zonder dat dit voor een van de partijen inspanning met zich meebrengt. Kan duidelijke, gedetailleerde tekst produceren over een breed scala van onderwerpen; kan een standpunt over een actuele kwestie uiteenzetten en daarbij ingaan op de voor- en nadelen van diverse opties.
	B1	Kan de belangrijkste punten begrijpen uit duidelijke standaardteksten over vertrouwde zaken die regelmatig voorkomen op het werk, op school en in de vrije tijd. Kan zich redden in de meeste situaties die kunnen optreden met verschillende gebarentaligen. Kan een eenvoudige lopende tekst produceren over onderwerpen die vertrouwd of die van persoonlijk belang zijn. Kan een beschrijving geven van ervaringen en gebeurtenissen, dromen, verwachtingen en ambities en kan kort redenen en verklaringen geven voor meningen en plannen.

Basisgebruiker	A2	Kan zinnen en regelmatig voorkomende uitdrukkingen begrijpen die verband hebben met zaken van direct belang (bijvoorbeeld persoonsgegevens, familie, winkelen, plaatselijke geografie, werk). Kan communiceren in simpele en alledaagse taken die een eenvoudige en directe uitwisseling over vertrouwde en alledaagse kwesties vereisen. Kan in eenvoudige formuleringen aspecten van de eigen achtergrond, de onmiddellijke omgeving en kwesties op het gebied van directe behoeften beschrijven.
	A1	Kan vertrouwde dagelijkse uitdrukkingen en basiszinnen, gericht op de bevrediging van concrete behoeften, begrijpen en gebruiken. Kan zichzelf aan anderen voorstellen en kan vragen stellen en beantwoorden over persoonlijke gegevens zoals waar hij/zij woont, wie hij/zij kent en dingen die hij/zij bezit. Kan op een simpele wijze reageren, aangenomen dat de andere persoon langzaam en duidelijk gebaart en bereid is om te helpen.

Tabel 3 Gemeenschappelijke Referentieniveaus: beschrijvingsschema voor zelfbeoordeling door gebarentaalleerders⁷

		A1	A2	B1	B2	C1	C2
B F G R I P	Begrip Live	Ik kan vertrouwde gebaren en basiszinnen begripen die mezelf, mijn familie en directe concrete omgeving betreffen, wanneer de mensen langzaam en duidelijk gebaren.	Ik kan zinnen en het meest frequente vocabulaire begripen dat betrekking heeft op gebieden die van direct persoonlijk belang zijn (bijvoorbeeld basisinformatie over mezelf en mijn familie, winkelen, plaatselijke omgeving, werk). Ik kan de belangrijkste punten in korte, duidelijke eenvoudige boodschappen en aankondigingen volgen.	Ik kan de hoofdpunten over vertrouwde zaken die ik regelmatig tegenkom op mijn werk, school, vrije tijd enz. begripen, wanneer duidelijk gearticuleerde standaard gebarentaal wordt gebruikt. Ik kan de hoofdpunten van veel tv-programma's over actuele zaken of over onderwerpen van persoonlijk of beroepsmatig belang begripen, wanneer er betrekkelijk langzaam en duidelijk gebaard wordt.	Ik kan een langer betoog en lezingen begripen en zelfs complexe redeneringen volgen, wanneer het onderwerp redelijk vertrouwd is. Ik kan de meest nieuwe en actualiteitenprogramma's op de tv begripen. Ik kan het grootste gedeelte van films in standaard gebarentaal begripen.	Ik kan een langer betoog begripen, zelfs wanneer dit niet duidelijk gestructureerd is en wanneer relaties slechts impliciet zijn en niet expliciet worden aangegeven. Ik kan zonder al te veel inspanning tv-programma's en films begripen.	Ik kan moeiteloos gebarentaal begripen, in welke vorm dan ook, hetzij live of vastgelegd, via tv of internet, zelfs wanneer in een snel tempo van een native gebarentalige gebaard wordt, als ik tenminste enige tijd heb om vertrouwd te raken met het 'accent' van de gebaarder.
	Begrip Vastgelegd	Ik kan vertrouwde namen, gebaren en heel eenvoudige zinnen begripen in opgenomen videoteksten.	Ik kan heel korte, eenvoudige, vastgelegde teksten begripen. Ik kan specifieke, voorspelbare informatie vinden in eenvoudige, alledaagse opgenomen videoteksten. Ik kan korte eenvoudige persoonlijke berichten begripen.	Ik kan vastgelegde teksten begripen die hoofdzakelijk bestaan uit hoog frequente alledaagse of werk gerelateerde taal. Ik kan de beschrijving van gebeurtenissen en uitgedrukte gevoelens en wensen in persoonlijke berichten begripen.	Ik kan vastgelegde teksten begripen over heden-daagse problemen, waarbij de auteurs een specifieke houding of standpunt innemen. Ik kan eigentijdse literatuur, bv. een theatervoorstelling of een gedicht begripen.	Ik kan lange en complexe, feitelijke en literatuur teksten begripen, en het gebruik van verschillende stijlen waarderen. Ik kan gespecialiseerde discourses en langere technische instructies begripen, zelfs wanneer deze geen betrekking hebben op mijn terrein.	Ik kan moeiteloos vrijwel alle vormen van vastgelegde taal begripen, inclusief abstracte, structureel of linguïstisch complexe teksten, zoals handleidingen, specialistische rapporten en literaire werken.

⁷ Aangepast van Nederlandse Taalunie 2008:28, Tabel 2

P R O D U C T I E						
	A1	A2	B1	B2	C1	C2
Productie Live	Ik kan eenvoudige uitdrukkingen en zinnen gebruiken om mijn woonomgeving en de mensen die ik ken, te beschrijven.	Ik kan een reeks uitdrukkingen en zinnen gebruiken om in eenvoudige constructies mijn familie en andere mensen, leefomstandigheden, mijn opleiding en mijn huidige of meest recente baan te beschrijven.	Ik kan uitingen op een simpele manier aan elkaar verbinden, zodat ik ervaringen en gebeurtenissen, mijn dromen, verwachtingen en ambities kan beschrijven. Ik kan in het kort redenen en verklaringen geven voor mijn meningen en plannen. Ik kan een verhaal vertellen, of de plot van een boek of film weergeven en mijn reacties beschrijven.	Ik kan duidelijke, gedetailleerde beschrijvingen presenteren over een breed scala van onderwerpen die betrekking hebben op mijn interessegebied. Ik kan een standpunt over een actueel onderwerp verklaren en de voordelen en nadelen van diverse opties uiteenzetten.	Ik kan duidelijke, gedetailleerde beschrijvingen geven over complexe onderwerpen en daarbij subthema's integreren, specifieke standpunten ontwikkelen en het geheel afronden met een passende conclusie.	Ik kan een duidelijke, goedlopende beschrijving of redenering presenteren in een stijl die past bij de context en in een doeltreffende logische structuur, zodat de geadresseerde in staat is de belangrijke punten op te merken en te onthouden.
Productie Vastgelegd	Ik kan een korte video-opname maken om een eenvoudige boodschap te sturen, bv. naar mijn familie.	Ik kan korte, eenvoudige notities en berichten maken. Ik kan een heel eenvoudige persoonlijke boodschap opstellen, bijvoorbeeld om iemand ergens voor te bedanken.	Ik kan een eenvoudige samenhangende tekst opnemen, over onderwerpen die vertrouwd of van persoonlijk belang zijn. Ik kan een persoonlijke boodschap opstellen waarin ik mijn ervaringen en indrukken beschrijf.	Ik kan een duidelijke, gedetailleerde tekst opnemen over een breed scala van onderwerpen die betrekking hebben op mijn interesses. Ik kan een opstel of verslag opstellen, informatie doorgeven of redeneringen aanvoeren ter ondersteuning vóór of tegen een specifiek standpunt. Ik kan berichten opstellen waarin ik het persoonlijke belang van gebeurtenissen en ervaringen aangeef.	Ik kan me in duidelijke, goed gestructureerde opgenomen tekst uitdrukken en daarbij redelijk uitgebreid standpunten uiteenzetten. Ik kan me uitdrukken over complexe onderwerpen in een bericht, een opstel of een verslag, en daarbij de voor mij belangrijke punten benadrukken. Ik kan een stijl selecteren die is aangepast aan de geadresseerde die ik in gedachten heb.	Ik kan een duidelijke en vloeiend lopende tekst produceren in een gepaste stijl. Ik kan complexe berichten, verslagen of artikelen produceren, waarin ik een zaak weergeef in een doeltreffende, logische structuur, zodat de geadresseerde de belangrijkste punten kan opmerken en onthouden. Ik kan samenvattingen van en kritieken op professionele of literaire werken maken.

		A1	A2	B1	B2	C1	C2
INTERACTIE	Interactie Live	Ik kan deelnemen aan een eenvoudige conversatie, wanneer de gesprekspartner bereid is om zaken in een langzaam tempo te herhalen of opnieuw te formuleren en mij helpt bij het formuleren van wat ik probeer uit te drukken. Ik kan eenvoudige vragen stellen en beantwoorden die een directe behoefte of zeer eenvoudige onderwerpen betreffen.	Ik kan communiceren over eenvoudige en alledaagse taken die een eenvoudige en directe uitwisseling van informatie over eenvoudige onderwerpen en activiteiten betreffen. Ik kan zeer korte sociale gesprekken aan, alhoewel ik gewoonlijk niet voldoende begrip om de conversatie zelfstandig gaande te houden.	Ik kan de meeste situaties aan waar een gebarentaal wordt gebruikt. Ik kan onvoorbereid deelnemen aan een conversatie over onderwerpen die vertrouwd zijn, of mijn persoonlijke belangstelling hebben of die betrekking hebben op het dagelijks leven (bijvoorbeeld familie, hobby's, werk, reizen en actuele gebeurtenissen).	Ik kan zodanig deelnemen aan een vloeiende en spontane conversatie, dat normale uitwisseling met natieve gebarentalige redelijk mogelijk is. Ik kan binnen een vertrouwde context actief deelnemen aan een discussie en hierin mijn standpunten uitlegen en ondersteunen.	Ik kan mezelf vloeiend en spontaan uitdrukken zonder merkbaar naar gebaren te hoeven zoeken. Ik kan de taal flexibel en effectief gebruiken voor sociale en professionele doeleinden. Ik kan ideeën en meningen met precisie formuleren en mijn bijdrage vaardig aan die van andere gespreksdeelnemers relatoren.	Ik kan zonder moeite deelnemen aan welke conversatie of discussie dan ook en ben zeer vertrouwd met idiomatische uitdrukkingen en omgangstaal. Ik kan mezelf vloeiend uitdrukken en de fijne betekenissen precies weergeven. Als ik een probleem tegenkom, kan ik mezelf hernemen en mijn betoog zo herstruktureren dat andere mensen het nauwelijks merken.

Tabel 4 Gemeenschappelijke Referentieniveaus: kwalitatieve aspecten van gebarentaal

	REIKWIJDTE	NAUWKEURIGHEID	VLOEIENDHEID	INTERACTIE	COHERENTIE
C2	Toont grote flexibiliteit bij het herformuleren van ideeën in uiteenlopende linguïstische vormen om fijne betekenissen precies weer te geven, nadruk te leggen, onderscheid te maken en dubbelzinnigheid te vermijden. Heeft ook een goede beheersing van idiomatische uitdrukkingen en uitdrukkingen uit de spreektaal.	Blijft grammaticaal meester van complexe taal, ook wanneer de aandacht elders is gericht (bijvoorbeeld op vooruitdenken of het monitoren van de reacties van anderen).	Kan zich uitvoerig en spontaan vloeiend uitdrukken in natuurlijke omgangstaal, waarbij problemen zo soepel worden vermeden of opgelost dat de gesprekspartner er nauwelijks iets van merkt.	Kan gemakkelijk en vaardig communiceren; bemerkt en gebruikt daarbij non-verbale hints en verschillen in prosodie schijnbaar moeiteloos. Kan zijn of haar bijdrage invoegen in het gezamenlijke gesprek door op volledig natuurlijke wijze op zijn of haar beurt te gebaren, te verwijzen, toespelingen te maken, enzovoort.	Kan tot een coherent en samenhangend betoog komen, volop en passend gebruikmakend van verschillende orderingspatronen en een breed scala van verbindingen en andere samenbindende elementen.
C1	Heeft een goede beheersing van een breed taalspectrum waardoor hij of zij een formulering kan kiezen om zich helder mee uit te drukken in een gepaste stijl over een breed scala van algemene, academische, beroepsmatige of ontspannende onderwerpen zonder zich te hoeven beperken in wat hij of zij wil zeggen.	Realiseert consequent een hoge mate van grammaticale correctheid; fouten zijn zeldzaam, moeilijk aan te wijzen en worden over het algemeen direct zelf verbeterd.	Kan zich vrijwel moeiteloos vloeiend en spontaan uitdrukken. Slechts een begripsmatig moeilijk onderwerp kan een natuurlijke, vloeiende taalstroom hinderen.	Kan een toepasselijke frase kiezen uit een paraat scala van gespreksfuncties om opmerkingen in te leiden en de aandacht van de geadresseerden te trekken of te behouden, en om zijn of haar eigen bijdragen bekwaam in verband te brengen met die van andere gebaarders.	Kan duidelijke, vloeiende, goed gestructureerde gebaren taal voortbrengen, die getuigt van een goede beheersing van orderingspatronen, verbinding- en samenbindende elementen.
B2	Beschikt over een voldoende brede taalbeheersing om duidelijke beschrijvingen te geven en standpunten te formuleren over de meeste algemene onderwerpen, zonder al te opvallend te hoeven zoeken naar gebaren, en daarbij van bepaalde complexe zinsvormen gebruik makend.	Toont een betrekkelijk grote beheersing van de grammatica. Maakt geen fouten die tot onbegrip leiden en kan de meeste van zijn of haar vergissingen corrigeren.	Kan langere stukken tekst voortbrengen in een redelijk gelijkmatig tempo, hoewel hij of zij kan aarzelen tijdens het zoeken naar patronen en uitdrukkingen. Er zijn maar weinig merkbare lange onderbrekingen.	Kan een gesprek beginnen, op de juiste ogenblikken zijn of haar beurt nemen en de conversatie beëindigen wanneer dat nodig is, zij het niet altijd op elegante wijze. Kan discussies over vertrouwde onderwerpen op gang helpen en houden door te bevestigen dat iets begrepen is, anderen uit te nodigen de beurt te nemen, enzovoort.	Kan gebruik maken van een beperkt aantal samenbindende elementen om zijn of haar uitingen te verbinden tot een helder, coherent betoog, hoewel in een langere bijdrage sprake kan zijn van een zekere 'springerigheid'.

B1	Beschikt over genoeg taalbeheersing om zich te redden, met een gebarenschat die voldoende is om zich, met enige aarzeling en omhaal van gebaren, te uiten over onderwerpen als familie, hobby's en interessegebieden, werk, reizen en actualiteiten.	Maakt met een redelijke mate van nauwkeurigheid gebruik van een repertoire van veelgebruikte 'routines' en patronen die bekend zijn van meer voorstelbare situaties.	Kan op begrijpbare wijze doorgebaren, ook al pauzeert hij of zij regelmatig voor grammaticale en lexicale planning en er is heel duidelijk sprake van herstelacties, vooral in langere vrij geproduceerde stukken tekst.	Kan een eenvoudig rechtstreeks gesprek beginnen, gaande houden en besluiten over onderwerpen die vertrouwd of van persoonlijk belang zijn. Kan gedeeltelijk herhalen wat iemand anders geuit heeft om wederzijds begrip te bevestigen.	Kan een reeks korte, op zichzelf staande eenvoudige elementen verbinden tot een samenhangende lineaire opeenvolging van punten.
A2	Gebruikt elementaire zinspatronen met uit het hoofd geleerde frasen, korte frasen en formules om beperkte informatie over te brengen in eenvoudige alledaagse situaties.	Gebruikt sommige eenvoudige constructies correct, maar maakt nog systematisch elementaire fouten.	Kan zich in heel korte uitingen verstaanbaar maken, ondanks heel duidelijke onderbrekingen, valse starts en herformuleringen.	Kan vragen beantwoorden en reageren op eenvoudige uitspraken. Kan aangeven wanneer hij of zij het gesprek volgt maar is zelden in staat genoeg te begrijpen om uit zichzelf de conversatie gaande te houden.	Kan frasen verbinden met eenvoudige voegwoorden als 'en', 'maar' en 'omdat'.
A1	Beschikt over een zeer elementair repertoire van gebaren en eenvoudige frasen die betrekking hebben op persoonlijke gegevens en bepaalde concrete situaties.	Toont slechts beperkte beheersing van enkele eenvoudige grammaticale constructies en zinpatronen in een uit het hoofd geleerd repertoire.	Kan zeer korte, geïsoleerde, voornamelijk voorgekauwde uitingen hanteren, met veel onderbrekingen om naar uitdrukkingen te zoeken, minder vertrouwde gebaren te uiten en de communicatie te herstellen.	Kan vragen stellen en beantwoorden over persoonlijke gegevens. Kan op een simpele manier interactief zijn maar de communicatie is volledig afhankelijk van herhaling, herformulering en herstel.	Kan gebaren of frasen met elkaar verbinden met heel elementaire lineaire verbindingswoorden als 'en' of 'dan'.

Tabel 2 en Tabel 3 omschrijven het algemene, respectievelijk het gedetailleerde zelfbeoordeling-raamwerk voor leerders. Wat nodig is voor curriculumontwikkeling. Tabel 2 aan de ene kant met positief geformuleerde descriptors en aan de ander kant de ontwikkeling van de autonomie van de leerder (Tabel 3), wordt gedeeltelijk gedragen door het feit dat zelfbeoordeling een kernpunt vormt van het ERK.

De autonomie van de leerder kent drie sleutelaspecten:

1. betrokkenheid van de leerder;
2. reflectie door de leerder;
3. het gebruik van de doeltaal door de leerder.

Het ERK bevat geschaalde descriptors voor aspecten van linguïstische competentie en pragmatische competentie en voor sociolinguïstische competentie. Bepaalde aspecten van competentie lijken niet op alle niveaus gedefinieerd te zijn, echter, onderscheid is alleen aangebracht waar dat zinvol is. De descriptors voor de diverse taalvaardigheden zijn hierna weergegeven.

3.1 Productieve activiteiten en strategieën

3.1.1 Live gebarentaalproductie

Bij **live gebarentaalproductie** brengt de taalgebruiker een tekst in gebarentaal voort die wordt ontvangen door een live publiek van een of meer personen. Enkele voorbeelden van live productieactiviteiten zijn:

- mededelingen (informatie, aanwijzingen, enzovoort) doen;
- een publiek toespreken (toespraken in het openbaar, colleges, preken, conferences, sportverslagen, verkooppresentaties, enzovoort).

Deze activiteiten kunnen bijvoorbeeld de volgende handelingen inhouden:

- een voorbereide tekst gebaren;
- een monoloog houden met behulp van aantekeningen of visuele hulpmiddelen (diagrammen, plaatjes, grafieken, enzovoort);
- een ingestudeerde rol spelen;
- voor de vuist weg gebaren;
- een gedicht voordragen;

Hierna worden de volgende toelichtende schalen weergegeven:

- gebarentaalproductie in het algemeen;
- monoloog: ervaringen beschrijven;
- monoloog: een pleidooi houden (bijvoorbeeld in een debat);
- openbare mededelingen;
- zich richten tot een publiek.

Tabel 5 Gebarentaalproductie in het algemeen

	GEBARENTAALPRODUCTIE IN HET ALGEMEEN
C2	Kan duidelijke, vloeiende, goed geconstrueerde discourse produceren over een onderwerp, met een doeltreffende logische structuur die de geadresseerde helpt belangrijke punten op te merken en te onthouden.
C1	Kan duidelijke, gedetailleerde beschrijvingen en presentaties geven van complexe onderwerpen en daarbij subthema's integreren, bepaalde standpunten ontwikkelen en afronden met een passende conclusie.

	GEBARENTAALPRODUCTIE IN HET ALGEMEEN
B2	Kan duidelijke, stelselmatig ontwikkelde beschrijvingen en presentaties geven, met de juiste nadruk op belangrijke punten en ter zake doende ondersteunende details.
	Kan duidelijke, gedetailleerde beschrijvingen en presentaties geven over een breed scala aan onderwerpen die samenhangen met zijn of haar interessegebied, en daarbij ideeën uitwerken en kracht bijzetten met aanvullende punten en relevante voorbeelden.
B1	Kan redelijk vloeiend een heldere beschrijving volhouden van verscheidene onderwerpen binnen zijn of haar interessegebied, gepresenteerd als een lineaire reeks punten.
A2	Kan een eenvoudige beschrijving of presentatie geven van mensen, woon- of werkomstandigheden, dagelijkse routines, voorkeuren en afkeren en dergelijke in een korte reeks simpele frasen en zinnen die als in een lijst met elkaar verbonden zijn.
A1	Kan eenvoudige, voornamelijk op zichzelf staande frasen produceren over mensen en plaatsen.

Tabel 6 Monoloog: ervaringen beschrijven

	MONOLOOG: ervaringen beschrijven
C2	Kan duidelijke, goedlopende, uitvoerige en vaak gedenkwaardige beschrijvingen geven.
C1	Kan duidelijke, gedetailleerde beschrijvingen geven van ingewikkelde en zelfs voor de gebarentaal ongewone onderwerpen. Kan uitvoerige beschrijvingen geven en verhalen vertellen, en daarin subthema's integreren om bepaalde punten uit te werken en af te ronden met een passende conclusie.
B2	Kan duidelijke, gedetailleerde beschrijvingen geven over een breed scala van onderwerpen die betrekking hebben op zijn of haar interessegebied.
B1	Kan heldere beschrijvingen geven over een scala van vertrouwde onderwerpen binnen zijn of haar interessegebied. Kan redelijk vloeiend een helder verhaal vertellen of een heldere beschrijving geven in de vorm van een lineaire opeenvolging van punten. Kan gedetailleerd verslag doen van ervaringen en daarbij gevoelens en reacties beschrijven. Kan details vertellen van onverwachte gebeurtenissen, zoals een ongeluk. Kan de plot van een boek of film navertellen en zijn of haar reacties beschrijven. Kan dromen, verwachtingen en ambities beschrijven. Kan werkelijke of verbeelde gebeurtenissen beschrijven. Kan een verhaal vertellen.
A2	Kan een verhaal vertellen of iets beschrijven als een eenvoudige opsomming van punten. Kan alledaagse aspecten beschrijven van zijn of haar omgeving, zoals mensen, plaatsen en werk- of studie-ervaring. Kan korte, elementaire beschrijvingen geven van gebeurtenissen en activiteiten. Kan plannen en afspraken, gewoonten en routinehandelingen, activiteiten in het verleden en persoonlijke ervaringen beschrijven. Kan in eenvoudige beschrijvende taal korte (vergelijkende) uitspraken doen over dingen en bezittingen. Kan uitleggen wat hij of zij goed of slecht vindt aan iets.
	Kan zijn of haar gezinssituatie, woonomstandigheden, onderwijsachtergrond en huidige of laatste werk beschrijven. Kan in eenvoudige formuleringen mensen, plaatsen en bezittingen beschrijven.
A1	Kan zichzelf beschrijven, alsmede wat hij of zij doet en waar hij of zij woont.

Tabel 7 Monoloog: een pleidooi houden

	MONOLOOG: een pleidooi houden (bijvoorbeeld in een debat)
C2	Geen descriptor beschikbaar
C1	Geen descriptor beschikbaar
B2	Kan een argument stelselmatig opbouwen met de juiste benadrukking van belangrijke punten en relevante ondersteunende details.
	Kan een heldere argumentatie ontwikkelen en daarbij zijn of haar gezichtspunten uitvoerig uitwerken en ondersteunen met aanvullende punten en relevante voorbeelden. Kan een beredeneerd betoog opbouwen uit een keten van argumenten. Kan een standpunt over een actueel onderwerp verklaren en de voor- en nadelen van verschillende opties uiteenzetten.
B1	Kan een argument zo goed ontwikkelen dat het meestal probleemloos kan worden gevolgd.
	Kan in het kort redenen en verklaringen geven voor meningen, plannen en handelingen.
A2	Geen descriptor beschikbaar.
A1	Geen descriptor beschikbaar.

Tabel 8 Openbare mededelingen

	OPENBARE MEDEDELINGEN
C2	Zie C1
C1	Kan mededelingen vloeiend, vrijwel moeiteeloos brengen, met gebruikmaking van nadruk en prosodie om fijnere betekenisnuances precies over te brengen.
B2	Kan over de meeste algemene onderwerpen mededelingen doen met een mate van helderheid, vloeiendheid en spontaniteit die de geadresseerde geen inspanning kost of ongemak oplevert.
B1	Kan korte ingestudeerde mededelingen doen over een onderwerp dat betrekking heeft op alledaagse gebeurtenissen op zijn of haar gebied, die ondanks wellicht 'vreemde uitspraak' of vergissingen, toch goed te begrijpen zijn.
A2	Kan zeer korte ingestudeerde mededelingen doen met een voorspelbare, uit het hoofd geleerde inhoud, die begrijpelijk zijn voor een aandachtig publiek.
A1	Geen descriptor beschikbaar.

Tabel 9 Zich richten tot een publiek

	ZICH RICHTEN TOT EEN PUBLIEK
C2	Kan een ingewikkeld en zelfs in deze gebarentaal ongewoon onderwerp trefzeker, met zelfvertrouwen en duidelijk presenteren aan een publiek dat er niet vertrouwd mee is, en daarbij de voordracht flexibel structureren en aanpassen aan de behoeften van het publiek. Kan overweg met moeilijke en zelfs vijandige vragen.
C1	Kan een heldere, goed gestructureerde presentatie geven van een ingewikkeld zelfs in deze gebarentaal ongewoon onderwerp en daarbij gezichtspunten uitvoerig uitwerken en ondersteunen met aanvullende punten, redenen en relevante voorbeelden. Kan overweg met tussendoor geplaatste opmerkingen en deze spontaan en vrijwel moeiteeloos beantwoorden.

	ZICH RICHTEN TOT EEN PUBLIEK
B2	Kan een duidelijke, stelselmatig ontwikkelde presentatie geven, met de nadruk op belangrijke punten en ter zake doende ondersteunende details. Kan spontaan afwijken van een voorbereide tekst en ingaan op belangwekkende punten die vanuit het publiek worden aangedragen, en drukt zich daarbij vaak opmerkelijk vloeiend en gemakkelijk uit.
	Kan een duidelijke, voorbereide presentatie geven, daarbij argumenten voor of tegen een bepaald standpunt noemen en de voor- en nadelen van verschillende opties geven. Kan een reeks vervolgvragen beantwoorden met een mate van vloeiendheid en spontaniteit die noch hem of haar, noch het publiek inspanning kost.
B1	Kan een voorbereide presentatie geven over een vertrouwd onderwerp binnen zijn of haar gebied, die helder genoeg is om het grootste deel van de tijd moeiteloos te worden gevolgd en waarin de belangrijkste punten met een redelijke mate van nauwkeurigheid worden uitgelegd. Kan vragen beantwoorden naar aanleiding van de presentatie, maar moet soms om herhaling vragen als de presentatie erg snel is.
A2	Kan een korte ingestudeerde presentatie geven over een onderwerp dat betrekking heeft op zijn of haar dagelijks leven, en daarbij beknopt redenen en verklaringen geven voor meningen, plannen en handelingen. Kan een beperkt aantal duidelijke vragen naar aanleiding van de presentatie beantwoorden.
	Kan een korte, ingestudeerde, elementaire presentatie geven over een vertrouwd onderwerp. Kan duidelijke vragen naar aanleiding van de presentatie beantwoorden als hij of zij om herhaling kan vragen en als enige hulp bij het formuleren van het antwoord mogelijk is.
A1	Kan een zeer korte ingestudeerde verklaring gebaren, bijvoorbeeld om een spreker aan te kondigen of een heildronk uit te brengen.

3.1.2 Vastgelegde gebarentaalproductie

Technologische ontwikkelingen bieden de mogelijkheid om gebarentaalinhoud vast te leggen op film of anderszins en op diverse manieren aan te bieden aan een of meer geadresseerden, zoals via internet. Voorbeelden van vastgelegde gebarentaalteksten zijn:

- artikelen of verslagen voor nieuwsbrieven, internetcommunicatie, enzovoort;
- rapporten, memoranda, enzovoort;
- creatieve en fantasierijke (na-)vertellingen.

Hierna worden de volgende toelichtende schalen weergegeven met betrekking tot:

- productie van vastgelegde tekst in het algemeen;
- creatieve productie van vastgelegde tekst;
- verslagen en essays.

Tabel 10 Productie van vastgelegde tekst in het algemeen

	PRODUCTIE VAN VASTGELEGDE TEKST IN HET ALGEMEEN
C2	Kan heldere, soepel lopende, complexe teksten produceren in een gepaste en doelmatige stijl en met een logische structuur die de geadresseerde helpt belangrijke punten te herkennen.
C1	Kan heldere, goed gestructureerde teksten produceren over ingewikkelde onderwerpen, waarin de relevante belangrijke kwesties worden benadrukt en standpunten uitgebreid worden uitgewerkt en ondersteund met aanvullende punten, redenen en relevante voorbeelden, en afronden met een passende conclusie.

B2	Kan heldere, gedetailleerde teksten produceren over uiteenlopende onderwerpen die verband houden met zijn of haar interessegebied, waarin informatie en argumenten uit verschillende bronnen worden bijeengevoegd en beoordeeld.
B1	Kan heldere samenhangende teksten produceren over uiteenlopende vertrouwde onderwerpen binnen zijn of haar interessegebied door een reeks kortere afzonderlijke elementen lineair met elkaar te verbinden.
A2	Kan een reeks eenvoudige frasen en zinnen produceren, verbonden door simpele voegwoorden als 'en', 'maar' en 'omdat'.
A1	Kan eenvoudige op zichzelf staande frasen en zinnen produceren.

Tabel 11 Creatieve productie van vastgelegde tekst

	CREATIEVE PRODUCTIE VAN VASTGELEGDE TEKST
C2	Kan heldere, soepel lopende en ten volle boeiende verhalen produceren en ervaringen beschrijven in een stijl die past bij het gekozen genre.
C1	Kan heldere, gedetailleerde, goed gestructureerde en uitgewerkte beschrijvingen en fantasierijke teksten produceren in een trefzekere, persoonlijke, natuurlijke stijl die past bij de beoogde geadresseerde.
B2	Kan helder en gedetailleerd gebaren over waargebeurde of aan de verbeelding ontsproten gebeurtenissen en ervaringen, en daarbij het verband tussen ideeën aangeven in heldere samenhangende discourse en zich houden aan de aanvaarde conventies van het betrokken genre.
	Kan helder en gedetailleerd gebaren over een breed scala aan onderwerpen die betrekking hebben op zijn of haar interessegebied. Kan een recensie gebaren over een film, boek of toneelstuk.
B1	Kan heldere beschrijvingen produceren over een scala aan vertrouwde onderwerpen binnen zijn of haar interessegebied. Kan ervaringen opstellen en daarbij gevoelens en reacties beschrijven in eenvoudige samenhangende teksten. Kan gebaren over een gebeurtenis, bijvoorbeeld een onlangs gemaakte reis – waar gebeurd of verbeeld. Kan een verhaal in gebarentaal vertellen.
A2	Kan alledaagse aspecten van zijn of haar omgeving beschrijven, bijvoorbeeld over mensen, plaatsen, werk- of studie-ervaringen in zinnen die met elkaar verbonden zijn. Kan zeer kort en elementair gebeurtenissen, activiteiten in het verleden en persoonlijke ervaringen beschrijven.
	Kan een reeks eenvoudige frasen en zinnen produceren over zijn of haar familie, woonomstandigheden, onderwijsachtergrond en huidige of laatste werk. Kan korte, eenvoudige verzonnen biografieën en eenvoudige gedichten over mensen creëren.
A1	Kan eenvoudige frasen en zinnen produceren over zichzelf en over verbeelde mensen, bijvoorbeeld waar zij wonen en wat zij doen.

Tabel 12 Productie van vastgelegde essays en verslagen

	PRODUCTIE VAN VASTGELEGDE ESSAYS EN VERSLAGEN
C2	Kan heldere vloeiend lopende, complexe verslagen, artikelen of opstellen voortbrengen waarin een zaak wordt beschouwd of een kritisch oordeel wordt gegeven over fictief werk in gebarentaal. Kan een gepaste en doeltreffende logische structuur verschaffen die de geadresseerde helpt belangrijke punten te onderscheiden.

	PRODUCTIE VAN VASTGELEGDE ESSAYS EN VERSLAGEN
C1	Kan heldere, goed gestructureerde uiteenzettingen produceren over ingewikkelde onderwerpen, waarin de relevante belangrijke kwesties worden benadrukt in deze gebarentaal. Kan standpunten uitvoerig uitwerken en ondersteunen met aanvullende punten, redenen en relevante voorbeelden.
B2	Kan een opstel of verslag produceren waarin stelselmatig een argument wordt opgebouwd met de juiste benadrukking van belangrijke punten en relevante ondersteunende details. Kan verschillende ideeën of oplossingen voor een probleem evalueren.
	Kan een verslag produceren waarin een argument wordt opgebouwd en redenen voor of tegen een bepaald standpunt noemen en de voor- en nadelen van verschillende opties uitleggen. Kan informatie en argumenten uit verschillende bronnen bijeenvoegen.
B1	Kan korte, eenvoudige opstellen produceren over belangwekkende onderwerpen. Kan met enig vertrouwen verzamelde feitelijke informatie over vertrouwde alledaagse en niet-alledaagse zaken binnen zijn of haar vakgebied samenvatten, in een verslag opnemen en becommentariëren.
	Kan zeer beknopte verslagen produceren in gebarentaal volgens een standaardindeling, waarin alledaagse feitelijke informatie wordt doorgegeven en redenen voor handelingen worden vastgelegd.
A2	Geen descriptor beschikbaar.
A1	Geen descriptor beschikbaar.

3.1.3 Productiestrategieën

Productiestrategieën zijn strategieën waarbij de taalgebruiker zijn of haar bronnen mobiliseert en verschillende competenties op elkaar afstemt - sterke punten benadrukkend en zwakke punten wegmoffelend - om het beschikbare potentieel in overeenstemming te brengen met de aard van de taak. Er worden interne bronnen aangeboord, waarbij:

- sprake kan zijn van bewuste voorbereiding (*instuderen*);
- rekening kan worden gehouden met de uitwerking van verschillende stijlen, betoogstructuren of formuleringen (*rekening houden met publiek*); of zelfs
- zaken kunnen worden opgezocht of hulp kan worden ingeroepen bij een tekort aan middelen (*bronnen vinden*).

Wanneer niet de juiste bronnen zijn gemobiliseerd of gevonden, kan het voor de taalgebruiker raadzaam zijn om zich op een bescheidener versie van de taak te richten. Aan de andere kant kan iemand die wel de juiste mate van steun heeft gevonden, juist besluiten het omgekeerde te doen - en de taak op te waarderen (*taak aanpassen*). Evenzo moet de leerder/gebruiker zonder voldoende bronnen misschien genoeg nemen met minder dan hij of zij werkelijk wil uitdrukken; omgekeerd kan hij of zij dankzij aanvullende taalhelp, wellicht beschikbaar bij het herzien van de tekst, ambitieuzer worden in de vorm en uitdrukking van zijn of haar gedachten (*boodschap aanpassen*).

Manieren om de mate van ambitie aan de beschikbare bronnen aan te passen om succes op een beperkter gebied te waarborgen, worden wel *vermijdingsstrategieën* genoemd; bij opwaarderen van de ambitie spreken we van *prestatiestrategieën*. Bij toepassing van prestatiestrategieën kiest de taalgebruiker voor een positieve benadering met de bronnen die ter beschikking staan:

- benadering en overgeneralisatie met eenvoudiger taal, parafrases of beschrijvende aspecten van wat hij of zij wil zeggen, of terugvallen op Nederlands met Gebaren, pantomimeachtige stijl of vingerspelling (*compenseren*);
- het gebruik van zeer toegankelijke geprefabriceerde taal waarvan hij of zij zich zeker voelt - 'eilandjes van betrouwbaarheid' - en die houvast geven in wat voor de gebruiker een nieu-

we situatie of een nieuw begrip is dat hij of zij wil uitdrukken (*voortbouwen op bestaande kennis*); of

- het gewoon maar proberen met wat hij of zij zich half kan herinneren en waarvan hij of zij denkt dat het *zou kunnen* werken (*uitproberen*).

Of de taalgebruiker zich er nu wel of niet van bewust is dat hij of zij compenseert, zich op glad ijs begeeft of de taal aarzelend gebruikt, feedback in de vorm van gelaatsuitdrukkingen, mime/gesticulaties en latere ontwikkelingen in de conversatie bieden hem of haar de gelegenheid om het succes van de communicatie te volgen (*succes monitoren*). Daarnaast kan de taalgebruiker, in het bijzonder bij niet-interactieve activiteiten (bijvoorbeeld tijdens het geven van een presentatie of het produceren van een verslag), bewust gespist zijn op eigen veelgemaakte taal- en communicatiefouten en deze meteen corrigeren (*zelfcorrectie*).

Planning:

- instuderen
- bronnen vinden
- rekening houden met publiek
- taak aanpassen
- boodschap aanpassen

Uitvoering:

- compenseren
- voortbouwen op bestaande kennis
- uitproberen

Evaluatie:

- succes monitoren

Herstel:

- zelfcorrectie

Hierna worden de volgende toelichtende schalen weergegeven met betrekking tot:

- planning
- compensatie
- monitoring en herstel.

Tabel 13 Planning

	PLANNING
C2	Als B2
C1	Als B2
B2	Kan plannen wat er moet worden uitgedrukt en met welke middelen dat moet worden gedaan, rekening houdend met het effect op de geadresseerde(n).
B1	Kan nieuwe combinaties en uitdrukkingen instuderen en uitproberen, en feedback vragen.
	Kan doorgronden hoe hij of zij de hoofdpunten die hij of zij wil overbrengen het beste kan communiceren, gebruikmakend van alle bronnen die beschikbaar zijn en de boodschap beperkend tot wat hij of zij zich kan herinneren of kan uitdrukken.
A2	Kan een geschikte set frasen uit zijn of haar repertoire oproepen en instuderen.
A1	Geen descriptor beschikbaar.

Tabel 14 Compensatie

	COMPENSATIE
C2	Kan zo soepel een gelijkwaardige term gebruiken in plaats van een gebaar dat hem of haar ontschoten is, dat het nauwelijks merkbaar is.
C1	Als B2
B2	Kan met uitweidingen en parafrases hiaten in gebarenschat en structuur opvullen.
B1	Kan de kenmerken van iets concreets omschrijven waarvoor hij of zij zich het juiste gebaar niet kan herinneren. Kan betekenis overbrengen door een gebaar met vergelijkbare betekenis te kwalificeren (bijvoorbeeld een vrachtwagen voor mensen in plaats van een bus).
	Kan een eenvoudig gebaar gebruiken waarvan de betekenis lijkt op het begrip dat hij of zij wil overbrengen, en vraagt daarbij om 'correctie'. Kan een woord uit de moedertaal letterlijk vertalen of vingerspellen en om bevestiging vragen.
A2	Kan een onjuist gebaar uit zijn of haar repertoire gebruiken en de betekenis verduidelijken met mime/gesticulaties.
	Kan aangeven wat hij of zij bedoelt door het aan te wijzen ('Een van deze, alstublieft').
A1	Geen descriptor beschikbaar.

Tabel 15 Monitoring en herstel

	MONITORING EN HERSTEL
C2	Kan bij een moeilijkheid zo soepel herformuleren en herstructureren dat de gesprekspartner er nauwelijks erg in heeft.
C1	Kan zich bij een moeilijkheid hernemen en herformuleren wat hij of zij wil uitdrukken zonder de gebarenstroom volledig te onderbreken.
B2	Kan vergissingen en fouten corrigeren zodra hij of zij zich ervan bewust is of als ze tot onbegrip en misverstanden leiden. Kan notitie nemen van 'veelgemaakte fouten' en bewust opletten of hij of zij ze maakt.
B1	Kan uitdrukkingen (slips of the hands) of vergissingen die tot misverstanden leiden, corrigeren mits de gesprekspartner aangeeft dat er een probleem is.
	Kan om bevestiging vragen dat een gebruikte vorm correct is. Kan opnieuw beginnen met een andere tactiek wanneer de communicatie mislukt.
A2	Geen descriptor beschikbaar.
A1	Geen descriptor beschikbaar.

3.2 Receptieve activiteiten en strategieën (begrip)

3.2.1 Begrip van live gebarentaal

Hiertoe behoren ontvangst- en verwerkingsactiviteiten online en van vastgelegde tekst.

In online receptieve activiteiten in gebarentaal (visueel begrip) ontvangt en verwerkt de taalgebruiker gebaarde input die geproduceerd wordt door een of meer gebaarders. Online begripsactiviteiten omvatten:

- het tot zich nemen van openbare mededelingen (informatie, aanwijzingen, waarschuwingen, enzovoort);
- het volgen van informatie via de media (radio, televisie, opnamen, bioscoop);
- het volgen als lid van het aanwezige publiek (theater, publieksbijeenkomst, openbare lezing, amusementsprogramma, enzovoort);
- het volgen van gesprekken van derden, enzovoort.

In elk van deze gevallen kan de taalgebruiker de gebaarde tekst volgen:

- om de hoofdgedachte mee te krijgen;
- om specifieke informatie te verkrijgen;
- om gedetailleerd te worden geïnformeerd;
- om te weten wat de gevolgen kunnen zijn, enzovoort.

Hierna worden de volgende toelichtende schalen weergegeven met betrekking tot:

- algemene begripsvaardigheid;
- gesprekken tussen natieve gebarentaligen begrijpen;
- het volgen als lid van het aanwezige publiek;
- het volgen van mededelingen en instructies;
- het volgen van vastgelegde tekst op video.

Tabel 16 Algemene begripsvaardigheid

	ALGEMENE BEGRIPSVAARDIGHEID
C2	Heeft geen moeite met het begrijpen van enige vorm van gebarentaal, hetzij in direct contact, hetzij via de media, voortgebracht met de snelheid van een vaardige gebaarder.
C1	Kan genoeg begrijpen om uitgebreide betogen te volgen over abstracte en complexe onderwerpen buiten zijn of haar eigen vakgebied, al moet hij of zij misschien af en toe een detail laten bevestigen, vooral als de gebruikte gebarenvariant of het accent niet vertrouwd is. Kan een breed scala van idiomatische uitdrukkingen en uitdrukkingen uit de omgangstaal herkennen, en merkt daarbij registerschuivingen op. Kan een uitgebreid betoog volgen, ook wanneer het niet duidelijk gestructureerd is en wanneer verbanden slechts worden geïmpliceerd en niet uitdrukkelijk worden benoemd.
B2	Kan standaard gebarentaal begrijpen, hetzij in direct contact, hetzij via de media, over vertrouwde en niet-vertrouwde onderwerpen die gewoonlijk worden aangetroffen in het persoonlijke, sociale, academische of professionele leven. Alleen extreem visuele storing (onvoldoende licht bv), onvoldoende structuur in het betoog en/of idiomatisch taalgebruik ondermijnen het begrip van wat wordt gebaard.
	Kan de hoofdgedachten begrijpen van naar inhoud en vorm complexe gebarentaalktekst in de standaard omgangstaal over concrete en abstracte onderwerpen, met inbegrip van technische besprekingen in het eigen vakgebied. Kan uitgebreide betogen en complexe redeneringen volgen, mits het onderwerp redelijk vertrouwd is en de richting van de discussie wordt aangegeven met expliciete signalen.
B1	Kan directe feitelijke informatie begrijpen over gewone alledaagse of werkgebonden onderwerpen, en daarbij zowel algemene boodschappen als specifieke details herkennen, mits de gebaren helder worden gearticuleerd in een over het algemeen vertrouwde variant van de gebarentaal.
	Kan de hoofdpunten begrijpen van heldere discourse in standaardtaal over vertrouwde zaken die regelmatig aan de orde komen op het werk, op school, in de vrije tijd, enzovoort, met inbegrip van korte verhalende teksten.

A2	Kan genoeg begrijpen om te kunnen voldoen aan behoeften van concrete aard, mits er helder en langzaam wordt gearticuleerd.
	Kan frasen en uitdrukkingen begrijpen die verband houden met zaken van de meest directe prioriteit (elementaire persoons- en familiegegevens, boodschappen doen, plaatselijke geografie, werk), mits er helder en langzaam wordt gearticuleerd.
A1	Kan gebarentaal volgen die heel langzaam en zorgvuldig wordt gearticuleerd, met lange pauzes om de betekenis op te nemen.

Tabel 17 Gesprekken tussen natieve gebarentaligen begrijpen

	GESPREKKEN TUSSEN NATIEVE GEBARENTALIGEN BEGRIJPEN
C2	Als C1
C1	Kan gemakkelijk complexe interacties van derden volgen in een groepsdiscussie of debat, zelfs over abstracte, complexe en niet-vertrouwde onderwerpen.
B2	Kan een levendig gesprek tussen natieve gebarentaligen volgen.
	Kan met enige inspanning veel volgen van wat rond hem of haar gebaard wordt, maar vindt het vaak moeilijk om effectief deel te nemen aan een discussie met meerdere natieve gebarentaligen die hun taal op geen enkele wijze aanpassen.
B1	Kan over het algemeen de hoofdpunten volgen van een uitgebreide discussie die rondom hem of haar wordt gevoerd, mits er duidelijk wordt gearticuleerd in de standaard variant.
A2	Kan over het algemeen het onderwerp herkennen van de discussie rondom hem of haar, mits er langzaam en duidelijk wordt gebaard.
A1	Geen descriptor beschikbaar.

Tabel 18 Volgen als lid van het aanwezige publiek

	VOLGEN ALS LID VAN HET AANWEZIGE PUBLIEK
C2	Kan specialistische voordrachten en presentaties volgen waarin veel omgangstaal, varianten van de gebarentaal en niet-vertrouwde terminologie wordt gebezigd.
C1	Kan de meeste voordrachten, discussies en debatten betrekkelijk eenvoudig volgen.
B2	Kan de wezenlijke punten volgen van voordrachten, toespraken, verslagen en andere vormen van academische of professionele presentaties die naar inhoud en vorm complex zijn.
B1	Kan een voordracht of toespraak volgen binnen het eigen vakgebied, mits het onderwerp vertrouwd is en de presentatie direct en helder gestructureerd.
	Kan directe, korte voordrachten over vertrouwde onderwerpen globaal volgen, mits deze worden gehouden in heldere standaard gebarentaal en duidelijk gearticuleerd.
A2	Geen descriptor beschikbaar.
A1	Geen descriptor beschikbaar.

Tabel 19 Volgen van mededelingen en instructies

	VOLGEN VAN MEDEDELINGEN EN INSTRUCTIES
C2	Als C1
C1	Kan specifieke informatie onttrekken aan publieke mededelingen van slechte kwaliteit waarvan het beeld vervormd is, bijvoorbeeld in een station, stadion, enzovoort. Kan complexe technische informatie begrijpen, zoals bedieningsvoorschriften en specificaties van vertrouwde producten en diensten.
B2	Kan mededelingen en berichten over concrete en abstracte onderwerpen begrijpen, die met normale snelheid worden gebaard in de standaard omgangstaal.
B1	Kan eenvoudige technische informatie begrijpen, zoals bedieningsvoorschriften voor alledaagse apparatuur. Kan gedetailleerde aanwijzingen volgen.
A2	Kan het belangrijkste punt in korte, duidelijke, eenvoudige boodschappen en aankondigingen volgen. Kan eenvoudige aanwijzingen begrijpen over de juiste weg te voet of per openbaar vervoer van X naar Y.
A1	Kan zorgvuldig en langzaam tot hem of haar gerichte opdrachten begrijpen en korte, eenvoudige aanwijzingen volgen.

Tabel 20 Volgen van vastgelegde tekst op video

	VOLGEN VAN VASTGELEGDE TEKST OP VIDEO
C2	Als C1
C1	Kan een breed scala van opgenomen en uitgezonden videomateriaal begrijpen, met inbegrip van enig niet-standaard taalgebruik, en fijnere details herkennen zoals impliciete houdingen van en verhoudingen tussen gebaarders.
B2	Kan opnamen in bekende gebarentaalvarianten begrijpen die veel worden aangetroffen in het sociale, beroeps- of onderwijsleven, en naast de inhoudelijke informatie ook standpunten en houdingen van gebaarders herkennen. Kan de meeste vastgelegde videoteksten in bekende gebarentaalvarianten begrijpen en kan de stemming, toon, enzovoort van de gebaarder herkennen.
B1	Kan de inhoudelijke informatie van het meeste vastgelegde videomateriaal over onderwerpen van persoonlijk belang begrijpen wanneer deze wordt geproduceerd in heldere standaard omgangstaal. Kan de hoofdpunten begrijpen van nieuwsberichten op internet (of elders) en van eenvoudiger vastgelegd materiaal over vertrouwde onderwerpen en dat betrekkelijk langzaam en helder wordt gearticuleerd.
A2	Kan de wezenlijke informatie begrijpen en onderscheiden in korte opgenomen passages over voorstelbare alledaagse zaken, die langzaam en helder worden gearticuleerd.
A1	Geen descriptor beschikbaar.

3.2.2 Begrip van vastgelegd gebarentaalgebruik

Bij visuele receptie van vastgelegd gebarentaalgebruik ontvangt en verwerkt de taalgebruiker aanbod in de vorm van teksten die zijn opgenomen op film of anderszins, die zijn voortgebracht door een of meer auteurs.

Enkele voorbeelden van receptieve activiteiten met betrekking tot vastgelegde gebarentaaltekst:

- vastgelegde tekst bekijken ter algemene oriëntatie;
- vastgelegde tekst bekijken ter informatie, bijvoorbeeld in naslagwerken;
- vastgelegde instructies bekijken en opvolgen;
- vastgelegde tekst bekijken voor het plezier;

De taalgebruiker kan vastgelegde tekst bekijken:

- om de hoofdgedachte te leren kennen;
- om specifieke informatie te krijgen;
- om gedetailleerd te worden geïnformeerd;
- om te weten te komen wat de gevolgen kunnen zijn, enzovoort.

Hierna worden de volgende toelichtende schalen weergegeven met betrekking tot:

- algemene vaardigheid in begrip van vastgelegde tekst;
- videoberichten bekijken;
- vastgelegde tekst oriënterend bekijken;
- vastgelegde tekst bekijken ter informatie en argumentatie;
- vastgelegde instructies bekijken;
- kijken naar televisie, internetuitzendingen en film.

Tabel 21 Begrijpen van videoteksten: algemene vaardigheden

	ALGEMENE VAARDIGHEID IN BEGRIP VAN VASTGELEGDE TEKST
C2	Kan vrijwel alle vormen van vastgelegde tekst begrijpen en kritisch interpreteren, met inbegrip van abstracte, structureel complexe literaire en niet-literaire teksten of literaire en niet-literaire teksten waarin veel omgangstaal is gebruikt. Kan een breed scala van lange, complexe teksten begrijpen en daarbij subtiele verschillen in stijl en impliciete en expliciete betekenissen opmerken.
C1	Kan lange, complexe teksten op detailniveau begrijpen, ongeacht of zij betrekking hebben op zijn of haar eigen vakgebied, mits hij of zij moeilijke passages opnieuw kan bekijken.
B2	Kan in hoge mate zelfstandig vastgelegde tekst bekijken, past zijn of haar kijkgedrag en snelheid aan verschillende teksten en doeleinden aan, en maakt selectief gebruik van toepasselijke naslagwerken. Beschikt over een actieve en grote receptieve gebarenschat, maar kan enige moeite hebben met weinig voorkomen idiomatische uitdrukkingen.
B1	Kan met voldoende begrip directe feitelijke teksten bekijken over onderwerpen die betrekking hebben op zijn of haar interessegebied.
A2	Kan korte, eenvoudige teksten begrijpen over vertrouwde zaken van concrete aard, die zijn opgesteld in veelgebruikte alledaagse of werkgebonden taal.
	Kan korte, eenvoudige teksten begrijpen, opgesteld met de meest gebruikte gebaren.
A1	Kan zeer korte, eenvoudige teksten frase voor frase begrijpen door vertrouwde namen, gebaren, en elementaire combinaties te herkennen en indien nodig opnieuw te bekijken.

Tabel 22 Begrijpen van videoberichten

	VIDEOBERICHTEN BEGRIJPEN
C2	Als C1
C1	Kan alle videoberichten begrijpen, een enkele keer met behulp van een externe bron.
B2	Kan videoberichten begrijpen met betrekking tot zijn of haar interessegebied en daarbij meteen de wezenlijke betekenis vatten.
B1	Kan de beschrijving van gebeurtenissen, gevoelens en wensen in persoonlijke videoberichten goed genoeg begrijpen om regelmatig met een vriend(in) videoberichten uit te wisselen.
A2	Kan elementaire soorten standaardberichten (inlichtingen, bestellingen, enzovoort) over vertrouwde onderwerpen begrijpen.
A1	Kan korte, eenvoudige persoonlijke videoberichten begrijpen.
	Kan korte, eenvoudige videoberichten met een groet of korte beschrijving begrijpen.

Tabel 23 Oriënterend bekijken van videoteksten

	FASTGELEGDE TEKST ORIËTEREND BEKIJKEN
C2	Als B2
C1	Als B2
B2	Kan snel lange, complexe teksten bekijken en de relevante details vinden. Kan snel inhoud en relevantie herkennen van nieuwsberichten, artikelen en verslagen over uiteenlopende professionele onderwerpen en dan beslissen of nadere bestudering de moeite waard is.
B1	Kan langere teksten snel bekijken om gewenste informatie te zoeken, en informatie verzamelen uit verschillende delen van een tekst of uit verschillende teksten, om een bepaalde taak uit te voeren.
	Kan relevante informatie vinden en begrijpen in alledaags materiaal, zoals videoberichten en korte officiële videoteksten.
A2	Kan specifieke, voorspelbare informatie vinden in eenvoudig alledaags materiaal, zoals advertenties, en gestructureerde informatiemedia. Kan specifieke informatie vinden door navigatie op websites en de gewenste informatie isoleren.
A1	Kan vertrouwde namen, gebaren en zeer elementaire frasen herkennen in eenvoudige mededelingen in de meest alledaagse situaties.

Tabel 24 Vastgelegde tekst bekijken ter informatie en argumentatie

	FASTGELEGDE TEKST BEKIJKEN TER INFORMATIE EN ARGUMENTATIE
C2	Als C1
C1	Kan op detailniveau een breed scala van lange, complexe teksten begrijpen die veel worden aangetroffen in het sociale, professionele of academisch leven, en fijnere details herkennen, zoals houdingen en uitgesproken of impliciete meningen.

B2	Kan informatie, ideeën en meningen ophalen uit zeer gespecialiseerde bronnen binnen zijn of haar vakgebied. Kan gespecialiseerde artikelen buiten het eigen vakgebied begrijpen, mits hij of zij af en toe een gebarenwoordenboek kan gebruiken om zijn of haar interpretatie van terminologie te bevestigen.
	Kan verslagen over hedendaagse problemen begrijpen, waarin de auteurs bepaalde stellingen of standpunten innemen.
B1	Kan de belangrijkste conclusies herkennen in van heldere signalen voorziene argumenterende teksten. Kan de redenering herkennen in de behandeling van de gepresenteerde kwestie, zij het niet noodzakelijkerwijs tot in de details.
	Kan belangrijke punten herkennen in directe vastgelegde nieuwspublicaties over vertrouwde onderwerpen.
A2	Kan specifieke informatie herkennen in eenvoudiger videomateriaal waarmee hij of zij in aanraking komt, zoals berichten, gestructureerde media en korte videonieuws publicaties waarin gebeurtenissen worden beschreven.
A1	Kan een indruk krijgen van de inhoud van eenvoudiger informatief materiaal en korte, eenvoudige beschrijvingen, vooral als er visuele ondersteuning bij is.

Tabel 25 Vastgelegde instructie bekijken

	VASTGELEGDE INSTRUCTIES BEKIJKEN
C2	Als C1
C1	Kan lange, complexe aanwijzingen bij een nieuwe machine of procedure op detailniveau begrijpen, ongeacht of de aanwijzingen betrekking hebben op zijn of haar eigen vakgebied, mits hij of zij moeilijke passages opnieuw kan bekijken.
B2	Kan lange, complexe aanwijzingen op het eigen vakgebied begrijpen, met inbegrip van details over voorwaarden en waarschuwingen, mits hij of zij moeilijke passages opnieuw kan bekijken.
B1	Kan helder geformuleerde directe aanwijzingen bij een apparaat begrijpen.
A2	Kan regels en bepalingen begrijpen, bijvoorbeeld op veiligheidsgebied, wanneer deze in eenvoudige taal zijn gesteld.
	Kan eenvoudige aanwijzingen begrijpen bij apparatuur die men aantreft in het dagelijks leven, bijvoorbeeld een pinautomaat of veiligheidsaanwijzingen in het vliegtuig.
A1	Kan korte, eenvoudige vastgelegde aanwijzingen opvolgen, bijvoorbeeld om van X naar Y te gaan.

Bij visuele receptie kan de taalgebruiker tegelijkertijd twee soorten visuele invoer krijgen (beeld en gebarentaal). Zulke receptieactiviteiten zijn bijvoorbeeld:

- naar een televisieprogramma, video of een film in gebarentaal of met gebarentaaltolk kijken;
- nieuwe technologie gebruiken (multimedia, dvd, internet, enzovoort).

Tabel 26 Kijken naar televisie, internetuitzendingen en film

	KIJKEN NAAR TELEVISIE, INTERNETUITZENDINGEN, EN FILM
C2	Als C1
C1	Kan films volgen waarin een aanzienlijke hoeveelheid taalgebruik uit een niet-bekende variant en idiomatische uitdrukkingen worden gebruikt.
B2	Kan de meeste nieuwsuitzendingen en actualiteitenprogramma's in gebarentaal begrijpen. Kan documentaires, live uitgezonden vraaggesprekken, praatprogramma's, toneelstukken en de meeste films in de standaardvariant van de gebarentaal begrijpen.
B1	Kan een groot deel begrijpen van veel televisieprogramma's over onderwerpen van persoonlijk belang, zoals vraaggesprekken, korte voordrachten en nieuwsverslagen, wanneer deze betrekkelijk langzaam en helder worden gepresenteerd.
	Kan veel films volgen waarin een groot deel van de verhaallijn wordt gedragen door visuele effecten en actiescènes, en die helder worden gepresenteerd in directe taal. Kan de hoofdpunten vatten van televisieprogramma's over vertrouwde onderwerpen wanneer deze betrekkelijk langzaam en helder worden gearticuleerd.
A2	Kan het belangrijkste punt herkennen van nieuwsberichten waarin verslag wordt gedaan van gebeurtenissen, ongelukken en dergelijke en waarin het beeld het commentaar ondersteunt.
	Kan veranderingen van onderwerp volgen in een feitelijk nieuwsbericht en zich een indruk vormen van de belangrijkste inhoud.
A1	Geen descriptor beschikbaar.

3.2.3 Receptiestategieën

Receptiestrategieën behelzen het identificeren van de context en de kennis van de wereld die voor de receptie relevant is, in een proces waarin ook toepasselijke schemata worden geactiveerd. Deze leiden op hun beurt tot verwachtingen over de organisatie en inhoud van wat gaat komen (inkadering ofwel framing). Tijdens de receptieve activiteit worden aanwijzingen, herkend binnen de totale talige en niet-talige context en de verwachtingen met betrekking tot die context zoals gecreëerd door de relevante schemata, gebruikt om een weergave op te bouwen van de uitgedrukte betekenis, alsmede een hypothese over de achterliggende communicatieve intentie. Via een proces van herhaaldelijke pogingen tot bij benadering formuleren worden schijnbare en mogelijke hiaten in de boodschap opgevuld om de betekenisweergave compleet te maken en worden het belang van de boodschap en haar samenstellende delen gededuceerd (afleiden). De door afleiding opgevulde hiaten kunnen zijn ontstaan door talige beperkingen, slechte ontvangstcondities, gebrek aan omringende kennis, of door veronderstelde vertrouwdeheid, dubbelzinnigheid, zwakke presentatie of fonetische reductie van de kant van de gebaarder. De bruikbaarheid van het gehanteerde model, ontstaan op basis van het beschreven proces, wordt gelegd naast wat blijkt uit de co-tekstuele en contextuele aanwijzingen om te zien of deze in het geactiveerde schema 'passen', de manier waarop men de situatie interpreteert (hypothese testen). Als een verkeerde combinatie wordt geïdentificeerd, leidt dat tot een terugkeer naar stap één (inkaderen) in de zoektocht naar een ander schema dat de inkomende aanwijzingen beter zou kunnen verklaren (hypothesen herzien).

- Planning: inkaderen ('mental set' kiezen, schemata activeren, verwachtingen opbouwen).
- Uitvoering: aanwijzingen identificeren en daaruit interpretaties afleiden.
- Evaluatie: hypothese testen: aanwijzingen combineren met schemata.
- Herstel: hypothesen herzien.

Tabel 27 Identificeren van aanwijzingen en afleiden van interpretaties (zowel live als vastgelegd)

	IDENTIFICEREN VAN AANWIJZINGEN EN AFLEIDEN VAN INTERPRETATIES (in live en vastgelegde tekst)
C2	Als C1
C1	Is vaardig in het gebruik van contextuele, grammaticale en lexicale aanwijzingen om daaruit houdingen, stemmingen en intenties af te leiden en te anticiperen op het vervolg.
B2	Kan gebruikmaken van uiteenlopende strategieën om tot begrip te komen, waaronder het volgen van hoofdpunten en het controleren van het eigen inzicht aan de hand van contextuele aanwijzingen.
B1	Kan niet-vertrouwde gebaren over onderwerpen met betrekking tot het eigen vak- en interessegebied herkennen aan de context. Kan de betekenis van toevallig onbekende gebaren extrapoleren uit de context en de betekenis van zinnen deduceren, mits het besproken onderwerp vertrouwd is.
A2	Kan zijn of haar begrip van de algemene betekenis van korte teksten over alledaagse onderwerpen van concrete aard gebruiken om de vermoedelijke betekenis van onbekende gebaren af te leiden uit de context.
A1	Geen descriptor beschikbaar.

3.3 Interactieve activiteiten en strategieën

3.3.1 Live interactie

In interactieve activiteiten treden de taalgebruiker en zijn/haar gesprekspartner afwisselend op als gebaarder en geadresseerde om gezamenlijk, door betekenisonderhandeling volgens het samenwerkingsbeginsel, een conversatie op te bouwen. Tijdens de interactie worden voortdurend receptie- en productiestrategieën toegepast. Er zijn ook categorieën cognitieve en collaboratieve strategieën (ook wel discoursestrategieën of samenwerkingsstrategieën genoemd) die zich richten op beheersing van de samenwerking en interactie, zoals het geven en nemen van beurten, het inkaderen van het onderwerp en het vastleggen van een bepaalde benadering, het voorstellen en beoordelen van oplossingen, het herhalen en samenvatten van het besprokene en het bemiddelen bij conflicten. Voorbeelden van interactieve activiteiten zijn:

- transacties;
- informele conversatie;
- informele discussie;
- formele discussie;
- debat;
- vraaggesprek;
- onderhandelingen;
- samen plannen;
- praktische doelgerichte samenwerking.

Hierna worden de volgende toelichtende schalen weergegeven (zie Tabel 28 - Tabel 36):

- algemene interactie in gebarentaal;
- een natieve gebarentalige als gesprekspartner begrijpen;
- conversatie;
- informele discussie;
- formele discussies en bijeenkomsten;
- doelgerichte samenwerking;

- transacties ter verkrijging van goederen en diensten;
- informatie-uitwisseling;
- interviewen en geïnterviewd worden.

Tabel 28 Algemene interactievaardigheden

	ALGEMENE INTERACTIE
C2	Heeft een goede beheersing van idiomatische uitdrukkingen en uitdrukkingen uit de omgangstaal en is zich bewust van betekenisconnotaties. Kan fijnere betekenisnuances precies overbrengen door met redelijke nauwkeurigheid gebruik te maken van een breed scala van bepalende elementen. Kan bij een moeilijkheid zo soepel herformuleren en herstructureren dat de gesprekspartner er nauwelijks erg in heeft.
C1	Kan zich vrijwel moeiteloos vloeiend en spontaan uitdrukken. Heeft een goede beheersing van een breed repertoire aan gebaren, waardoor hiaten in het vocabulaire gemakkelijk kunnen worden gedicht met omschrijvingen. Er is nauwelijks sprake van merkbaar zoeken naar uitdrukkingen of toepassen van vermijdingsstrategieën; slechts een begripsmatig moeilijk onderwerp kan een natuurlijke, vloeiende taalstroom hinderen.
B2	Kan de taal vloeiend, nauwkeurig en doeltreffend gebruiken in een breed scala van algemene, onderwijs-, beroeps- of ontspanningsonderwerpen en daarbij helder de verhoudingen tussen ideeën aanduiden. Kan spontaan communiceren met een goede beheersing van de grammatica zonder veel tekenen dat hij of zij zich moet beperken in wat hij of zij wil uitdrukken, en kiest daarbij een mate van formaliteit die in de omstandigheden gepast is.
	Kan zo vloeiend en spontaan reageren dat een normale uitwisseling en langer durende betrekkingen met natieve gebarentaligen mogelijk zijn zonder dat dit een van de partijen belast. Kan het persoonlijke belang van gebeurtenissen en ervaringen benadrukken, en zienswijzen helder verantwoorden en staande houden met relevante uitleg en argumenten.
B1	Kan met enig vertrouwen communiceren over vertrouwde alledaagse en niet-alledaagse zaken die betrekking hebben op zijn of haar belangstellings- en vakgebied. Kan informatie uitwisselen, controleren en bevestigen, omgaan met minder alledaagse situaties en uitleggen waarom iets een probleem is. Kan gedachten uitdrukken over meer abstracte, culturele onderwerpen zoals films, boeken, muziek, enzovoort.
	Kan gebruikmaken van een breed scala van eenvoudige taal om zich te redden in de meeste ontmoetingen met natieve gebarentaligen. Kan onvoorbereid deelnemen aan een gesprek over vertrouwde onderwerpen, uiting geven aan persoonlijke meningen en informatie uitwisselen over onderwerpen die vertrouwd zijn, van persoonlijk belang zijn of betrekking hebben op het dagelijks leven (bijvoorbeeld familie, liefhebberijen/hobby's, werk, reizen en actualiteiten).
A2	Kan redelijk gemakkelijk interactief zijn in gestructureerde situaties en korte conversaties, mits de ander helpt als dat nodig is. Kan eenvoudige routinegesprekken voeren zonder bovenmatige inspanning; kan vragen stellen en beantwoorden, en ideeën en informatie uitwisselen, over vertrouwde onderwerpen in voorspelbare alledaagse situaties.
	Kan communiceren in simpele en alledaagse taken die een eenvoudige en directe informatie-uitwisseling vereisen over vertrouwde en alledaagse zaken die te maken hebben met werk en vrije tijd. Kan zeer korte sociale gesprekken voeren maar is zelden in staat genoeg te begrijpen om uit zichzelf de conversatie gaande te houden.

A1	Kan op een simpele manier interactief zijn maar de communicatie is volledig afhankelijk van herhaling in langzamer tempo, herformulering en herstel. Kan eenvoudige vragen stellen en beantwoorden, en eenvoudige uitspraken doen en beantwoorden op het gebied van primaire behoeften of over zeer vertrouwde onderwerpen.
-----------	---

Tabel 29 Een natieve gebarentalige als gesprekspartner begrijpen

	EEN NATIEVE GEBARENTALIGE ALS GESPREKSPARTNER BEGRIJPEN
C2	Kan iedere natieve gebarentalige als gesprekspartner begrijpen, ook over abstracte en complexe onderwerpen van gespecialiseerde aard buiten het eigen vakgebied, mits in de gelegenheid om te wennen aan een afwijkend accent of variant van de gebarentaal.
C1	Kan tot in de details gebaarde discourse begrijpen over abstracte en complexe onderwerpen van gespecialiseerde aard buiten het eigen vakgebied, al moet hij of zij misschien af en toe een detail laten bevestigen, vooral wanneer het accent van de gebaarder of de gebruikte variant van de gebarentaal niet vertrouwd is.
B2	Kan tot in de details begrijpen wat er tegen hem of haar gebaard wordt in de standaard variant van de gebarentaal, zelfs in een omgeving die visueel ongunstig is (bijvoorbeeld, onvoldoende licht of een grote afstand tussen de gesprekspartners).
B1	Kan helder gearticuleerde gebarentaal volgen die in alledaagse conversatie tot hem of haar gericht wordt, maar zal soms moeten vragen om herhaling van bepaalde gebaren en frasen.
A2	Kan genoeg begrijpen om eenvoudige routinegesprekken te voeren zonder bovenmatige inspanning. Kan over het algemeen heldere, tot hem of haar gerichte standaardtaal begrijpen over vertrouwde zaken, mits hij of zij af en toe om herhaling of herformulering kan vragen.
	Kan begrijpen wat helder, langzaam en rechtstreeks tot hem of haar wordt gebaard in eenvoudige alledaagse conversatie; kan tot begrip worden gebracht als de gebaarder daarvoor de moeite neemt.
A1	Kan alledaagse uitdrukkingen begrijpen, gericht op de vervulling van eenvoudige behoeften van concrete aard, die rechtstreeks tot hem of haar worden gericht in heldere, langzame en herhaalde gebaren door een sympathieke gebaarder. Kan zorgvuldig en langzaam tot hem of haar gerichte vragen en opdrachten begrijpen en korte, eenvoudige aanwijzingen volgen.

Tabel 30 Conversatie

	CONVERSATIE
C2	Kan gemakkelijk en adequaat converseren, niet gehinderd door talige beperkingen bij het leiden van een volwaardig sociaal en persoonlijk leven.
C1	Kan taal flexibel en doeltreffend gebruiken voor sociale doeleinden, met inbegrip van emotioneel, dubbelzinnig en humoristisch taalgebruik.
B2	Kan een uitgebreide conversatie voeren over de meeste algemene onderwerpen op duidelijk participerende wijze, zelfs in een visueel ongunstige omgeving. Kan betrekkingen onderhouden met natieve gebarentaligen zonder hen onbedoeld te amuseren of te irriteren en zonder hen te verplichten zich anders te gedragen dan zij tegenover elkaar zouden doen. Kan gradaties van emotie overbrengen en het persoonlijke belang van gebeurtenissen en ervaringen benadrukken.

	CONVERSATIE
B1	Kan onvoorbereid deelnemen aan conversaties over vertrouwde onderwerpen. Kan helder gearticuleerde uitingen volgen die in alledaagse conversatie tot hem of haar gericht wordt, maar zal soms moeten vragen om herhaling van bepaalde gebaren en frasen. Kan een conversatie of discussie onderhouden maar is soms moeilijk te volgen wanneer hij of zij precies probeert te uit te drukken wat hij of zij zou willen uitdrukken. Kan gevoelens van verrassing, geluk, verdriet, belangstelling, onverschilligheid, enzovoort, uitdrukken en beantwoorden.
A2	Kan sociaal contact leggen: begroeten en afscheid nemen; voorstellen; bedanken. Kan over het algemeen heldere, tot hem of haar gerichte uitingen in de standaardvariant begrijpen over vertrouwde zaken, mits hij of zij af en toe om herhaling of herformulering kan vragen. Kan deelnemen aan korte gesprekken over belangwekkende onderwerpen in een alledaagse context. Kan in eenvoudige formuleringen uitdrukken hoe hij of zij zich voelt en dank uitspreken.
A2	Kan zeer korte sociale gesprekken voeren maar is zelden in staat genoeg te begrijpen om uit zichzelf de conversatie gaande te houden, al kan hij of zij uiteindelijk wel begrijpen wat bedoeld wordt als de gebaarder daarvoor de moeite neemt. Kan eenvoudige alledaagse beleefdheidsvormen gebruiken om anderen te begroeten en aan te spreken. Kan uitnodigingen doen, suggesties opperen en verontschuldigen aanbieden, en daarop reageren. Kan aangeven wat hij of zij leuk vindt en wat niet.
A1	Kan zich voorstellen en elementaire uitdrukkingen ter begroeting en ten afscheid gebruiken. Kan vragen hoe het met mensen gaat en reageren op nieuws. Kan alledaagse uitdrukkingen begrijpen, gericht op de vervulling van eenvoudige behoeften van concrete aard, die rechtstreeks tot hem of haar worden gericht in heldere, langzame en herhaalde fraseringen door een sympathieke gebaarder.

Tabel 31 Informele discussie (met vrienden)

	INFORMELE DISCUSSIE (MET VRIENDEN)
C2	Als C1
C1	Kan met gemak complexe interacties van derden volgen en daaraan bijdragen in een groepsdiscussie of debat, zelfs als het gaat om abstracte, complexe en niet-vertrouwde onderwerpen.
B2	Kan een levendige discussie tussen natieve gebarentaligen volgen. Kan zijn of haar ideeën en meningen precies uitdrukken en op overtuigende wijze complexe redeneringen presenteren en beantwoorden. Kan actief deelnemen aan informele discussies in een vertrouwde context en daarbij commentaar geven, standpunten helder weergeven, alternatieve voorstellen beoordelen en hypothesen poneren en beantwoorden. Kan met enige inspanning veel opvangen van wat rondom hem of haar wordt gezegd in een discussie, maar vindt het soms moeilijk om effectief deel te nemen aan een discussie met verscheidene natieve gebarentaligen die hun taal op geen enkele manier aanpassen. Kan zijn of haar meningen in een discussie verantwoorden en staande houden met ter zake doende verklaringen, argumenten en commentaren.
B1	Kan veel volgen van wat rondom hem of haar wordt geuit over algemene onderwerpen, mits de gesprekspartners zeer idiomatisch taalgebruik vermijden en helder articuleren. Kan zijn of haar gedachten tot uiting brengen over abstracte of culturele onderwerpen zoals toneelstukken en films. Kan uitleggen waarom iets een probleem is. Kan beknopt commentaar geven op de gezichtspunten van anderen. Kan alternatieven vergelijken en tegenover elkaar stellen, bespreken wat er gedaan moet worden, welke richting moet worden ingeslagen, wie of wat moet worden gekozen, enzovoort.

	INFORMELE DISCUSSIE (MET VRIENDEN)
	Kan over het algemeen de hoofdpunten volgen van een informele discussie met vrienden, mits er duidelijk wordt gearticuleerd in de standaardvariant. Kan persoonlijke zienswijzen en meningen geven of vragen in discussies over belangwekkende onderwerpen. Kan zijn of haar meningen en reacties overbrengen met betrekking tot oplossingen voor problemen of praktische vragen, bijvoorbeeld rond de organisatie van een uitstapje (waarheen? wat gaan we doen? hoe komen we daar?). Kan op beleefde wijze een overtuiging, een mening, instemming en afkeuring uitdrukken.
A2	Kan over het algemeen het onderwerp herkennen van de discussie rondom hem of haar, mits deze langzaam en duidelijk wordt gevoerd. Kan bespreken wat men 's avonds of in het weekeinde gaat doen. Kan suggesties doen en beantwoorden. Kan het eens zijn en van mening verschillen met anderen.
	Kan op eenvoudige wijze alledaagse praktische zaken bespreken wanneer men zich helder, langzaam en rechtstreeks tot hem of haar richt. Kan bespreken wat men gaat doen, waar men heen gaat en afspraken maken voor een ontmoeting.
A1	Geen descriptoren beschikbaar.

Tabel 32 Formele discussies voeren en bijeenkomsten

	FORMELE DISCUSSIES EN BIJEENKOMSTEN
C2	Kan zich handhaven in een formele discussie over complexe zaken, en daarbij uitgesproken en overtuigende argumenten geven, zonder in het nadeel te zijn ten opzichte van natieve gebarentaligen.
C1	Kan het debat gemakkelijk bijhouden, zelfs over abstracte, complexe en niet-vertrouwde onderwerpen. Kan een formeel standpunt overtuigend beargumenteren, daarbij ingaan op vragen en opmerkingen, en complexe tegenargumenten vloeiend, spontaan en correct beantwoorden.
B2	Kan een geanimeerde discussie bijhouden en nauwkeurig argumenten voor en tegen bepaalde standpunten herkennen. Kan zijn of haar ideeën en meningen precies formuleren en op overtuigende wijze complexe redeneringen presenteren en beantwoorden.
	Kan actief deelnemen aan alledaagse en niet-alledaagse formele discussies. Kan de discussie volgen over zaken met betrekking tot zijn of haar vakgebied en tot in details de punten begrijpen die van de gebaarder de meeste nadruk krijgen. Kan zijn of haar mening bijdragen, verantwoorden en staande houden, alternatieve voorstellen beoordelen en hypothesen stellen en beantwoorden.
B1	Kan veel volgen van wat wordt gebaard met betrekking tot zijn of haar vakgebied, mits de gesprekspartners zeer idiomatisch taalgebruik vermijden en helder articuleren. Kan een standpunt helder overbrengen, maar heeft er moeite mee om in debat te gaan. Kan deelnemen aan een alledaagse formele discussie over vertrouwde onderwerpen die wordt gevoerd in helder gearticuleerde standaardtaal en die gaat om de uitwisseling van feitelijke informatie, het ontvangen van aanwijzingen of het bespreken van oplossingen voor praktische problemen.
A2	Kan over het algemeen veranderingen van onderwerp volgen in formele discussies die betrekking hebben op zijn of haar vakgebied wanneer deze langzaam en helder gevoerd worden. Kan relevante informatie uitwisselen en zijn of haar mening geven over praktische problemen wanneer dat rechtstreeks gevraagd wordt, mits hij of zij enige hulp krijgt bij het formuleren en indien nodig om herhaling van belangrijke punten kan vragen.

	Kan aangeven wat hij of zij van zaken vindt wanneer men zich rechtstreeks tot hem of haar richt op een formele bijeenkomst, mits hij of zij indien nodig om herhaling van belangrijke punten kan vragen.
A1	Geen descriptor beschikbaar.

Tabel 33 Doelgerichte samenwerking

	DOELGERICHTE SAMENWERKING (bijvoorbeeld een auto repareren, een document bespreken, een evenement organiseren)
C2	Als B2
C1	Als B2
B2	Kan gedetailleerde aanwijzingen zeker begrijpen. Kan de voortgang van het werk bespoedigen door anderen te vragen mee te doen, duidelijk te maken wat zij ervan vinden, enzovoort. Kan een zaak of probleem helder schetsen, speculeren over oorzaken of gevolgen, en voor- en nadelen van verschillende benaderingen afwegen.
B1	Kan volgen wat er gebaard wordt, al moet hij of zij soms vragen om herhaling of verduidelijking indien anderen snel of uitvoerig gebaren. Kan uitleggen waarom iets een probleem is, bespreken wat er vervolgens moet gebeuren, alternatieven vergelijken en tegenover elkaar stellen. Kan beknopt commentaar geven op de gezichtspunten van anderen. Kan over het algemeen volgen wat er gebaard wordt en indien nodig een gedeelte herhalen van wat iemand gebaard heeft om wederzijds begrip te bevestigen. Kan zijn of haar meningen en reacties overbrengen met betrekking tot mogelijke oplossingen of de vraag wat er vervolgens moet gebeuren, en daarbij beknopte redenen en verklaringen geven. Kan anderen uitnodigen hun zienswijze te geven op de manier om verder te gaan.
A2	Kan genoeg begrijpen om eenvoudige routinetaken uit te voeren zonder bovenmatige inspanning, en daarbij heel eenvoudig om herhaling vragen wanneer hij of zij iets niet begrepen heeft. Kan bespreken wat er vervolgens moet gebeuren, daarbij suggesties doen en beantwoorden, en aanwijzingen vragen en geven.
A2	Kan aangeven wanneer hij of zij de discussie wel en niet kan volgen en kan zich laten uitleggen wat noodzakelijk is, indien de gebaarder daarvoor de moeite neemt. Kan communiceren over eenvoudige en alledaagse taken met eenvoudige frasen om dingen te vragen en te verschaffen, eenvoudige informatie te verkrijgen en te bespreken wat er vervolgens moet gebeuren.
A1	Kan zorgvuldig en langzaam tot hem of haar gerichte vragen en opdrachten begrijpen en korte, eenvoudige aanwijzingen volgen. Kan mensen om dingen vragen en dingen aan mensen geven.

Tabel 34 Transacties ter verkrijging van goederen en diensten

	TRANSACTIES TER VERKRIJGING VAN GOEDEREN EN DIENSTEN
C2	Als B2
C1	Als B2

	TRANSACTIES TER VERKRIJGING VAN GOEDEREN EN DIENSTEN
B2	Kan zich talig redden om een oplossing te bereiken voor een meningsverschil, bijvoorbeeld over een onverdiende verkeersboete, financiële aansprakelijkheid voor schade aan een woning of de schuld-vraag na een ongeval. Kan argumenten geven voor schadevergoeding, overredende taal gebruiken om genoegdoening te eisen en helder aangeven wat de grenzen zijn van eventuele concessies waartoe hij of zij bereid is.
	Kan een probleem uitleggen en duidelijk maken dat de dienstverlener of de klant een concessie zal moeten doen.
B1	Kan de meeste transacties uitvoeren die kunnen optreden bij ontmoetingen met competente ge-baarders, bij het regelen van vervoer of onderdak in relatie tot het regelen van een reis of een cultu-rele gebeurtenis.
A2	Kan omgaan met gewone aspecten van het dagelijks leven zoals reizen, verblijven, eten en winke-len. Kan alledaagse goederen en diensten aanvragen en verschaffen.
	Kan eenvoudige inlichtingen verkrijgen over reismogelijkheden; gebruikmaken van openbaar ver-voer: trein, tram, bus en taxi; de weg vragen en wijzen; kaartjes kopen. Kan dingen vragen en vertel-len over eenvoudige transacties in winkels, postkantoren of banken. Kan inlichtingen geven en ontvangen over hoeveelheden, aantallen, prijzen, enzovoort. Kan een-voudige aankopen doen door te zeggen wat hij of zij wil en de prijs te vragen. Kan een maaltijd be-stellen.
A1	Kan mensen om dingen vragen en dingen aan mensen geven. Kan overweg met aantallen, hoe-veelheden, kosten en tijden.

Tabel 35 Informatie-uitwisseling

	INFORMATIE-UITWISSELING
C2	Als B2
C1	Als B2
B2	Kan complexe informatie uitwisselen en advies geven over alle zaken die verband houden met zijn of haar beroepstaken.
	Kan gedetailleerde informatie betrouwbaar doorgeven. Kan helder en gedetailleerd beschrijven hoe een procedure moet worden uitgevoerd. Kan informatie en argumenten uit verschillende bronnen bijeenvoegen en rapporteren.
B1	Kan met enig vertrouwen verzamelde feitelijke informatie over vertrouwde alledaagse en niet-alledaagse zaken binnen zijn of haar vakgebied uitwisselen, controleren en bevestigen. Kan be-schrijven hoe iets gedaan moet worden, met gedetailleerde aanwijzingen. Kan een kort verhaal, artikel, lezing, discussie, vraaggesprek of documentaire samenvatten, er zijn of haar mening over geven en nadere vragen over details beantwoorden.
	Kan direct feitelijke informatie ontdekken en doorgeven. Kan gedetailleerde richting aanwijzingen vragen en opvolgen. Kan meer gedetailleerde informatie verkrijgen.
A2	Kan genoeg begrijpen om eenvoudige routinegesprekken te voeren zonder bovenmatige inspan-ning. Kan met praktische alledaagse eisen omgaan: directe feitelijke informatie achterhalen en doorgeven. Kan vragen stellen en beantwoorden over gewoonten en routines. Kan vragen stellen en beantwoorden over tijdverdrijf en vroegere activiteiten. Kan korte, eenvoudige opdrachten en aan-wijzingen geven, bijvoorbeeld uitleggen hoe men ergens kan komen.

	INFORMATIE-UITWISSELING
	Kan communiceren over eenvoudige en alledaagse taken waarvoor een eenvoudige en directe uitwisseling van informatie vereist is. Kan beperkte informatie uitwisselen over vertrouwde en alledaagse bedrijfsmatige zaken. Kan vragen stellen en beantwoorden over wat men op het werk en in de vrije tijd doet. Kan richting aanwijzingen vragen en geven onder verwijzing naar een kaart of plattegrond. Kan persoonlijke informatie vragen en verschaffen.
A1	Kan zorgvuldig en langzaam tot hem of haar gerichte vragen en opdrachten begrijpen en korte, eenvoudige aanwijzingen volgen. Kan eenvoudige vragen stellen en beantwoorden, en eenvoudige uitspraken doen en beantwoorden op het gebied van primaire behoeften of over zeer vertrouwde onderwerpen. Kan vragen beantwoorden en stellen over zichzelf en over anderen, waar zij wonen, wie zij kennen, wat zij bezitten. Kan de tijd aangeven met frasen als 'volgende week', 'afgelopen vrijdag', 'in november', 'om drie uur'.

Tabel 36 Interviewen en geïnterviewd worden

	INTERVIEWEN EN GEÏNTERVIEWD WORDEN
C2	Kan zijn of haar aandeel in de dialoog bijzonder goed volhouden, het gesprek structureren en heel vlot en met kennis van zaken converseren als vragensteller of geïnterviewde, zonder enig nadeel ten opzichte van een natieve gebarentalige.
C1	Kan volwaardig aan een vraaggesprek deelnemen als vragensteller of ondervraagde, het punt van discussie vloeiend uitwerken zonder ondersteuning, en opmerkingen tussendoor goed afhandelen.
B2	Kan een doeltreffend, vloeiend vraaggesprek voeren, daarbij spontaan afwijken van voorbereide vragen en ingaan op belangwekkende antwoorden. Kan initiatief nemen in een vraaggesprek en ideeën uitwerken en ontwikkelen zonder veel hulp of aansporing van een vragensteller.
B1	Kan concrete informatie verschaffen waarnaar in een vraaggesprek of consult gevraagd wordt (bijvoorbeeld ziekteverschijnselen beschrijven, maar doet dit met beperkte nauwkeurigheid. Kan een voorbereid vraaggesprek voeren en daarbij informatie controleren en bevestigen, al moet hij of zij zo nu en dan om herhaling vragen als de ander snel of uitvoerig antwoordt. Kan enig initiatief nemen in een vraaggesprek of consult (bijvoorbeeld om een nieuw onderwerp te berde te brengen) maar is in de interactie erg afhankelijk van de vragensteller. Kan een voorbereide vragenlijst gebruiken om een gestructureerd vraaggesprek te voeren met enige spontane vervolgvragen.
A2	Kan zich begrijpelijk maken in een vraaggesprek en ideeën en informatie over vertrouwde onderwerpen overbrengen, mits hij of zij zo nu en dan om opheldering kan vragen en enigszins wordt geholpen bij het formuleren van wat hij of zij wil uitdrukken.
A2	Kan in een vraaggesprek eenvoudige vragen beantwoorden en reageren op eenvoudige uitspraken.
A1	Kan in een vraaggesprek antwoord geven op eenvoudige rechtstreekse vragen over persoonlijke gegevens die zeer langzaam en helder worden gearticuleerd in directe niet-idiomatische taal.

3.3.2 Vastgelegde interactie

Interactie door middel van vastgelegde taal betreft activiteiten zoals:

- notities, memo's en dergelijke doorgeven en uitwisselen wanneer live interactie onmogelijk of ongepast is;
- videoberichten ontvangen en verzenden;
- onderhandelen over de tekst van diverse soorten formele teksten (zoals verslagen), door het herformuleren en uitwisselen van concepten, aanpassingen, enzovoort;
- deelnemen aan online- of offline conferenties op de computer.

Bij directe persoonlijke interactie kan natuurlijk sprake zijn van gemengde media: live gebaren, via vastgelegde tekst, paralinguïstisch en para-tekstueel (zie sectie 3.5).

Met de voortschrijdende verfijning van computersoftware speelt interactieve communicatie tussen mens en machine een steeds belangrijker rol in het publieke, het professionele, het educatieve en zelfs het persoonlijke domein.

Hierna worden de volgende toelichtende schalen weergegeven met betrekking tot:

- algemene interactie door middel van vastgelegde gebarentaal teksten;
- videoberichten vastleggen;
- notities, berichten en formulieren.

Tabel 37 Videoberichten vastleggen

	VIDEOBERICHTEN VASTLEGGEN
C2	Als C1
C1	Kan zich helder en precies uitdrukken in persoonlijke berichten en daarbij de taal flexibel en doeltreffend gebruiken, met inbegrip van emotioneel, dubbelzinnig en humoristisch taalgebruik.
B2	Kan berichten vastleggen waaruit gradaties van emotie blijken, waarin het persoonlijke belang van gebeurtenissen en ervaringen wordt benadrukt en die commentaar geven op het nieuws en op de visies van de geadresseerde.
B1	Kan persoonlijke berichten vastleggen waarin nieuws wordt overgebracht en gedachten over abstracte of culturele onderwerpen worden uitgedrukt, zoals muziek en films.
	Kan persoonlijke berichten vastleggen waarin ervaringen, gevoelens en gebeurtenissen enigszins gedetailleerd worden beschreven.
A2	Kan zeer eenvoudige persoonlijke berichten vastleggen waarin dank wordt uitgesproken of verontschuldigungen worden aangeboden.
A1	Kan een kort, eenvoudig bericht vastleggen.

Tabel 38 Interactie via notities, berichten en formulieren

	NOTITIES, BERICHTEN EN FORMULIEREN
C2	Als B1
C1	Als B1
B2	Als B1
B1	Kan berichten aannemen waarin inlichtingen worden gegeven of problemen worden uitgelegd.

	Kan notities vastleggen die eenvoudige informatie bevatten die van direct belang is voor vrienden, dienstverleners, onderwijzers, en daarbij begrijpelijk de punten overbrengen waarvan hij of zij vindt dat ze belangrijk zijn.
A2	Kan een kort, eenvoudig bericht aannemen, mits hij of zij om herhaling en herformulering kan vragen. Kan korte, eenvoudige notities en berichten vastleggen die gaan over zaken die direct nodig zijn.
A1	Kan getallen en data, de eigen naam, nationaliteit, adres, leeftijd, geboorte- of aankomstdatum en dergelijke opgeven.

3.3.3 Interactiestrategieën

Interactie omvat niet alleen activiteiten die kenmerkend zijn voor de constructie van gezamenlijk taalgebruik, maar ook receptieve en productieve activiteiten. Daarom spelen alle voornoemde receptie- en productiestrategieën ook een rol bij interactie. Echter, het feit dat live interactie met zich meebrengt dat collectief betekenis wordt gegeven door de vaststelling van enige mate van gemeenschappelijke mentale context, waarin wordt gedefinieerd wat als gegeven wordt aangenomen, waarin men doorkrijgt waar mensen vandaan komen, waarin men naar elkaar toe groeit of juist een comfortabele afstand aanhoudt, gewoonlijk onvertraagd, betekent dat er naast receptieve en productieve strategieën ook een categorie strategieën bestaat die uitsluitend bij interactie voorkomt en gericht is op de beheersing van het proces. Bovendien leidt het feit dat interactie voornamelijk in rechtstreeks contact plaatsvindt, vaak tot veel grotere redundantie, zowel in tekstueel als linguïstisch opzicht als met betrekking tot paralinguïstische kenmerken en contextuele aanwijzingen, die alle meer of minder uitgewerkt kunnen worden en meer of minder expliciet kunnen zijn voor zover de voortdurende registratie van het proces door de deelnemers aangeeft dat dit toepasselijk is. Het plannen van live interactie betekent de activering van schemata of van een 'praxeogram' (een diagram dat de structuur van een communicatieve interactie weergeeft):

- van de mogelijke en waarschijnlijke uitwisselingen in de komende activiteit (*inkaderen*); en
- het overwegen van de communicatieve afstand tot andere gesprekspartners (*kloof tussen informatie/meningen identificeren; beoordelen wat als gegeven kan worden aangenomen*) om te besluiten over keuzemogelijkheden en mogelijke stappen in de uitwisseling voor te bereiden (*stappen plannen*).

Tijdens de activiteit zelf kiezen taalgebruikers strategieën ter verdeling van beurten:

- om het initiatief te nemen in het gesprek (*de beurt nemen*);
- om de samenwerking in de taak te versterken en de discussie op koers te houden (*samenwerken: inter-persoonlijk*);
- om het wederzijdse begrip te bevorderen en de aandacht gericht te houden op de onderhanden taak (*samenwerking: ideationeel*); en
- opdat zij zelf om hulp kunnen vragen bij het formuleren van iets (*om hulp vragen*).

Net als de planning speelt de evaluatie zich af op communicatieniveau: beoordelen of de van toepassing geachte schemata 'passen' en wat er in werkelijkheid gebeurt (*monitoren: schemata, praxeogram*) alsmede de mate waarin de zaken verlopen zoals men wil (*monitoren: effect, succes*); *onbegrip of ontoelaatbare dubbelzinnigheid* leidt tot verzoeken om opheldering op *communicatief of linguïstisch niveau* (*opheldering vragen en geven*) en tot actief ingrijpen om de communicatie te herstellen en indien nodig misverstanden uit de weg te ruimen (*communicatie-herstel*).

Planning:

- inkaderen (praxeogram selecteren)
- kloof tussen informatie/meningen identificeren (voorwaarden voor gelukkige gebaarkeuze)
- beoordelen wat bekend mag worden verondersteld
- stappen plannen

Uitvoering:

- de beurt nemen
- samenwerken (inter-persoonlijk)
- samenwerken (ideationeel)
- omgaan met het onverwachte
- vragen om hulp

Evaluatie:

- monitoren (schema, praxeogram)
- monitoren (effect, succes)

Herstel:

- vragen om opheldering
- opheldering geven
- communicatieherstel

Hierna worden de volgende toelichtende schalen weergegeven met betrekking tot:

- de beurt nemen;
- samenwerken;
- vragen om opheldering.

Tabel 39 De beurt nemen

	DE BEURT NEMEN
C2	Als C1
C1	Kan een toepasselijke frase kiezen uit een paraat scala van gespreksfuncties om zijn of haar opmerkingen zo in te leiden dat de aandacht van de geadresseerden wordt getrokken, of om tijd te winnen en de aandacht vast te houden tijdens het nadenken.
B2	Kan op toepasselijke wijze ingrijpen in een discussie en daarvoor de juiste taal gebruiken. Kan op gepaste wijze een gesprek beginnen, onderhouden en beëindigen, en daarbij doeltreffend beurten nemen. Kan een gesprek beginnen, op de juiste ogenblikken zijn of haar beurt nemen en de conversatie beëindigen wanneer dat nodig is, zij het niet altijd op elegante wijze. Kan standaardzinnen gebruiken (bijvoorbeeld: 'Dat is een moeilijk te beantwoorden vraag') om tijd te winnen en de beurt te behouden tijdens het zoeken naar gebaren.
B1	Kan ingrijpen in een discussie over een vertrouwd onderwerp en de juiste frase gebruiken om de beurt te krijgen.
	Kan een eenvoudig rechtstreeks gesprek beginnen, gaande houden en beëindigen over onderwerpen die vertrouwd of van persoonlijk belang zijn.
A2	Kan eenvoudige technieken toepassen om een kort gesprek te beginnen, gaande te houden of te beëindigen. Kan een eenvoudig rechtstreeks gesprek beginnen, gaande houden en beëindigen.
	Kan om aandacht vragen.
A1	Geen descriptor beschikbaar.

Tabel 40 Samenwerken

	SAMENWERKEN
C2	Als C1
C1	Kan eigen bijdragen vaardig in verband brengen met die van andere sprekers.
B2	Kan uitspraken en gevolgtrekkingen van feedback of opvolging voorzien en daarmee de ontwikkeling van de discussie helpen.
	Kan discussies over vertrouwde onderwerpen op gang helpen en houden door te bevestigen dat iets begrepen is, anderen uit te nodigen de beurt te nemen, enzovoort.
B1	Kan een elementair taalrepertoire en strategieën benutten om een gesprek of discussie gaande te houden. Kan samenvatten op welk punt een discussie is beland en zo helpen het gesprek te focussen.
	Kan gedeeltelijk herhalen wat iemand anders heeft gebaard om wederzijds begrip te bevestigen en te helpen de ontwikkeling van ideeën op koers te houden. Kan anderen uitnodigen aan de discussie deel te nemen.
A2	Kan aangeven wanneer hij of zij het gesprek kan volgen.
A1	Geen descriptor beschikbaar.

Tabel 41 Vragen om opheldering

	VRAGEN OM OPHELDERING
C2	Als B2
C1	Als B2
B2	Kan vervolgvragen stellen om te controleren of hij of zij heeft begrepen wat een gebaarder wilde uitdrukken en om opheldering te krijgen over punten van dubbelzinnigheid.
B1	Kan anderen vragen te verhelderen of uit te werken wat zij zojuist gebaard hebben.
A2	Kan heel eenvoudig om herhaling vragen wanneer hij of zij iets niet begrijpt. Kan met standaardzinnen om opheldering vragen over sleutelgebaren of -frasen die niet zijn begrepen.
	Kan aangeven dat hij of zij iets niet heeft kunnen volgen.
A1	Geen descriptor beschikbaar.

3.4 Bemiddelende activiteiten en strategieën

Bij **bemiddelende activiteiten** is de taalgebruiker niet bezig zijn of haar eigen betekenis uit te drukken, maar treedt hij of zij eenvoudigweg op als intermediair tussen gesprekspartners die elkaar niet rechtstreeks kunnen verstaan, gewoonlijk (maar niet uitsluitend) sprekers van verschillende talen. Voorbeelden van bemiddelende activiteiten zijn mondeling tolken en schriftelijk vertalen, maar ook het samenvatten en parafraseren van teksten in dezelfde taal, wanneer de taal van de oorspronkelijke tekst onbegrijpelijk is voor de beoogde geadresseerde, bijvoorbeeld:

A. Live bemiddeling:

- simultaan tolken (conferenties, vergaderingen, officiële toespraken, enzovoort);
- consecutief tolken (welkomsttoespraken, rondleidingen, enzovoort);
- informeel tolken:
 - voor gebruikers van de gebarentaal in settings waarin voornamelijk gesproken taal wordt gebezigd;
- voor degenen die de gebarentaal niet beheersen in settings waarin de gebarentaal voornamelijk wordt gebezigd:
 - in sociale en transactionele situaties voor vrienden, familie, klanten, buitenlandse gasten, enzovoort;
 - van aanwijzingen, menu's, bekendmakingen, enzovoort.

B. Vastgelegde bemiddeling:

- exact vertalen (bijvoorbeeld contracten, juridische en wetenschappelijke teksten, enzovoort);
- literair vertalen (romans, drama, poëzie, libretto's, enzovoort);
- de kern samenvatten (krantenberichten enzovoort) binnen T2 of van T1 naar T2;
- parafraseren (gespecialiseerde teksten voor leken, enzovoort).

Bemiddelingsstrategieën weerspiegelen manieren om te voldoen aan de eisen van het gebruik van eindige bronnen om informatie te verwerken en gelijkwaardige betekenis vast te stellen. Het proces kan enige voorafgaande planning vergen om bronnen te organiseren en te maximaliseren (achtergrondkennis ontwikkelen; ondersteuning zoeken; een woordenlijst maken), en de overweging hoe de taak die wacht moet worden aangepakt (behoeften van de gesprekspartner bepalen; grootte van de interpretatie-eenheid kiezen). Tijdens het proces van tolken of vertalen moet de bemiddelaar vooruit kijken naar wat er volgt en formuleren wat zojuist gezegd is, waarbij hij of zij over het algemeen jongleert met twee verschillende 'brokken' of interpretatie-eenheden tegelijk (vooruitzien). Hij of zij moet nota nemen van manieren van uitdrukken waarmee zijn of haar woordenlijst kan worden uitgebreid (mogelijkheden en equivalenten opmerken), en eilanden van betrouwbaarheid construeren (voorgevormde brokken) die verwerkingscapaciteit vrijmaken voor het vooruitzien. Anderzijds moet hij of zij technieken gebruiken om onzekerheid te overwinnen en mislukking te vermijden, terwijl het vooruitzien doorgaat (kloven overbruggen). Evaluatie vindt plaats op communicatief niveau (overeenstemming controleren) en op linguïstisch niveau (consistentie van taalgebruik controleren) en leidt, zeker bij vastgelegde vertalingen, tot herstel door middel van het raadplegen van naslagwerken en van mensen met kennis op het betrokken gebied (verfijnen door raadplegen van gebarenwoordenboeken of corpora; experts of bronnen raadplegen).

Planning:

- achtergrondkennis ontwikkelen
- ondersteuning zoeken
- een gebaren-/woordenlijst maken
- behoeften van de gesprekspartner bepalen
- interpretatie-eenheid kiezen

Uitvoering:

- vooruitzien: invoer verwerken en tegelijkertijd onvertraagd het laatste brok formuleren
- mogelijkheden en equivalenten opmerken
- kloven overbruggen

Evaluatie:

- overeenstemming van twee versies controleren
- consistentie van taalgebruik controleren

Herstel:

- verfijnen door raadplegen van woordenboeken of thesaurus
- experts en bronnen raadplegen

(Toelichtende schalen zijn nog niet beschikbaar.)

3.5 Non-verbale communicatie

Paralinguïstische verschijnselen zijn:

Lichaamstaal. Paralinguïstische lichaamstaal verschilt in die zin van praktische handelingen begeleid door taal, dat zij aan conventies aangepaste betekenissen draagt, die van cultuur tot cultuur sterk kunnen verschillen. Men dient wel nota te nemen van het feit, dat sommige van deze vormen van lichaamstaal daadwerkelijk deel uitmaken van een gebarentaal, en dat de grens tussen linguïstisch en paralinguïstisch niet altijd duidelijk is. In veel Europese landen komen de volgende voorbeelden van lichaamstaal voor:

- gezichtsuitdrukking (glimlach, stuurse blik);
- lichaamshouding (inzakken is 'wanhoop', voorover zitten betekent 'levendige belangstelling');
- oogcontact (bijvoorbeeld een knipoog van verstandhouding of ongelovig voor zich uitstaren);
- lichaamscontact (zoen, handdruk);
- nabijheid (dichtbij staan of afstand houden).

Gebruik van *buitentalige gebaren*. Zulke gebaren zijn paralinguïstisch omdat ze weliswaar aan conventies aangepaste betekenissen dragen maar niet (geheel) binnen het reguliere fonologische systeem van een taal vallen. Enkele voorbeelden uit gebarentalen zijn:

- met de hand in het gezichtsveld van de geadresseerde wapperen, of op tafel of iemands arm tikken om diens of haar aandacht te trekken;
- bepaalde emphatische gezichtsuitdrukkingen (waarmee de geadresseerde aangeeft of hij of zij het volgt en tevens zijn reactie op wat wordt verteld geeft).

Prosodische aspecten. Het gebruik van prosodische kenmerken is paralinguïstisch als zij weliswaar aan conventies aangepaste betekenissen dragen (bijvoorbeeld met betrekking tot houding of geestesgesteldheid) maar niet (geheel) binnen het reguliere fonologische systeem vallen waarin prosodische kenmerken als lengte, toon en nadruk een rol spelen. Enkele voorbeelden uit gebarentalen:

- spierspanning tijdens het gebaren;
- gebruik van gebarenruimte (grote ruimte, kleine ruimte);
- grootte van de gebaren (fluisteren, schreeuwen);
- gebruik van mimiek en lichaamshouding (afwerend, gespannen).

Veel paralinguïstische effecten worden voortgebracht door combinaties van spierspanning, ruimtegebruik, gebaargrootte, mimiek en lichaamshouding.

Paratekstuele kenmerken: een evenzeer 'paralinguïstische' rol is in verband met vastgelegde teksten weggelegd voor elementen als:

- illustraties (foto's, tekeningen, enzovoort);
- grafieken, tabellen, diagrammen, figuren, enzovoort;
- typografische kenmerken (positionering en grootte van verschillende filmvensters, vormgeving achtergrond).

3.6 Communicatieve taalprocessen

Om als live gebaarder, auteur van vastgelegde tekst of geadresseerde te kunnen optreden, moet de leerder in staat zijn een bepaalde reeks handelingen vaardig uit te voeren.

Om te gebaren moet de leerder:

- een boodschap kunnen plannen en organiseren (cognitieve vaardigheden);
- een talige uiting kunnen formuleren (linguïstische vaardigheden);
- de uiting kunnen articuleren (fonetische vaardigheden).

Om tekst vast te leggen moet de leerder:

- de boodschap kunnen organiseren en formuleren (cognitieve en linguïstische vaardigheden);
- de tekst kunnen opnemen op een of diverse soorten visuele media.

Om gebarentaal te ontvangen moet de leerder:

- de uiting kunnen waarnemen (visuele fonetische vaardigheden);
- de talige boodschap kunnen herkennen (linguïstische vaardigheden);
- de boodschap kunnen begrijpen (semantische vaardigheden);
- de boodschap kunnen interpreteren (cognitieve vaardigheden).

In de waarneembare fasen van deze processen bestaat een goed inzicht. Andere - die zich afspelen in het centrale zenuwstelsel - worden minder goed begrepen. De volgende analyse is slechts bedoeld om enige onderdelen van het proces aan te duiden die relevant zijn voor de ontwikkeling van taalvaardigheid.

3.6.1 Planning

Planning behelst de selectie, onderlinge samenhang en coördinatie van onderdelen van algemene en communicatieve taalcompetenties (zie hoofdstuk 5) die bij de communicatiegebeurtenis moeten worden ingezet om de communicatieve bedoelingen van de taalgebruiker/leerder te realiseren.

3.6.2 Uitvoering

Productie

Bij het **productieproces** in gebarentalen zijn twee onderdelen betrokken. Het onderdeel *formulering* ontvangt de uitvoer van de planning en giet deze in een talige vorm. Hierbij draait het om lexicale, grammaticale, fonologische en fonetische processen die kunnen worden onderscheiden en (bijvoorbeeld in gevallen van dysfasie) enigszins onafhankelijk van elkaar werken en waarvan de exacte onderlinge samenhang niet helemaal bekend is.

Het onderdeel *articulatie* regelt de motorische prikkeling die de uitvoer van de fonologische processen omzet in gecoördineerde bewegingen van de articulatoren die een aaneenschakeling van visuele signalen voortbrengen die de gebarentaaluiting vormen.

Receptie

Het **receptieproces** bestaat uit vier stappen die, hoewel ze in lineaire volgorde (van beneden naar boven) plaatsvinden, voortdurend worden aangepast en geherinterpreteerd (van boven naar beneden) in het licht van kennis van de wereld, schematische verwachtingen en nieuw tekstbegrip, in een onderbewust interactief proces.

- De waarneming van gebarentaal: herkenning van visuele signalen en gebaren.
- De herkenning van de gehele of gedeeltelijke tekst als relevant.
- Het semantische en cognitieve begrip van de tekst als talige eenheid.
- De interpretatie van de boodschap in de context.

De betrokken vaardigheden zijn:

- waarnemen
- geheugen
- decoderen
- afleiden
- voorspellen
- verbeelding
- snel scannen
- terug en vooruit verwijzen.

Het begrip, vooral van vastgelegde teksten, kan worden bevorderd door het juiste gebruik van hulpmiddelen, waaronder naslagwerken zoals:

- woordenboeken (eentalig en tweetalig)
- thesauri en corpora
- grammaticaboeken.

Interactie

De processen die betrokken zijn bij **live interactie** verschillen in een aantal opzichten van een simpele opeenvolging van productie- en receptieactiviteiten:

- Productieve en receptieve processen overlappen elkaar. Terwijl de - nog onvolledige - uiting van een gesprekspartner wordt verwerkt, begint de planning voor de reactie van de taalgebruiker op basis van een hypothese over de aard, betekenis en interpretatie van het ontvangene.
- De gespreksopbouw is cumulatief. Naarmate een interactie voortschrijdt, naderen de deelnemers elkaar in hun interpretatie van de situatie, de ontwikkeling van verwachtingen en de nadruk op relevante zaken. Deze processen worden weerspiegeld in de vorm van de voortgebrachte taaluitingen.

Bij interactie door middel van vastgelegde tekst (bijvoorbeeld uitwisseling van videoberichten) blijven de processen van receptie en productie gescheiden (hoewel elektronische interactie, bijvoorbeeld via internet, onvertraagde interactie steeds meer benadert). De effecten van cumulatieve discourse in vastgelegde tekst zijn vergelijkbaar met die van live interactie.

3.6.3 Monitoren

De strategische component houdt zich bezig met het actualiseren van mentale activiteiten en competenties tijdens de communicatie. Dit geldt zowel voor het productieve als voor het receptieve proces. Een belangrijke factor bij de beheersing van de productieve processen is de feedback die de gebaarder in elke fase ontvangt: op de formulering, de articulatie en de omstandigheden waarin het signaal wordt uitgezonden/ontvangen (bijvoorbeeld lichtkwaliteit).

In bredere zin heeft de strategische component ook betrekking op het monitoren van het voortschrijdende communicatieve proces en op manieren om dat proces dienovereenkomstig te beheersen, bijvoorbeeld:

- omgaan met het onbekende, zoals veranderingen van domein, thema, schema, enzovoort;

- omgaan met het afbreken van de communicatie tijdens interactie of productie als gevolg van factoren zoals geheugenuitval;
- tekortschietende communicatieve competentie opvangen door gebruik te maken van compensatiestrategieën als herstructureren, omschrijven, vervangen, hulp vragen;
- omgaan met misverstanden en interpretatiefouten (door te vragen om opheldering);
- omgaan met slips of the hands en receptiefouten (door toepassing van herstelstrategieën).

3.7 Teksten

Onder 'tekst' wordt verstaan: elk stuk taal, live gebaard of vastgelegd, dat taalgebruikers/-leerders ontvangen, voortbrengen of uitwisselen. Dit betekent dat er geen talige communicatie kan plaatsvinden zonder tekst; alle taalactiviteiten en -processen worden geanalyseerd en ge-classificeerd in termen van de verhouding tussen de gebruiker/leerder (en eventuele gesprekspartners) en de tekst, ongeacht of deze wordt beschouwd als een eindproduct, een artefact, dan wel als een doel of als een product dat wordt uitgewerkt. Deze activiteiten en processen worden tamelijk gedetailleerd beschreven in de paragrafen 2.4 en 3.6. Teksten kunnen verschillende functies hebben in het sociale leven en leiden tot dienovereenkomstige verschillen in vorm en inhoud. Voor verschillende doeleinden worden verschillende media gebruikt. Verschillen in medium, doelstelling en functie leiden tot dienovereenkomstige verschillen in de context van de boodschap en in de organisatie en presentatie ervan. Daarom kunnen teksten worden onderverdeeld in verschillende tekstsoorten die tot verschillende genres behoren.

3.7.1 Teksten en media

Iedere gebarentaaltekst wordt gedragen door een bepaald medium, gewoonlijk een visuele ruimte. Er kunnen subcategorieën worden vastgesteld aan de hand van de fysieke eigenschappen van het medium die de processen van productie en receptie beïnvloeden, voor live gesprekken bijvoorbeeld rechtstreeks gebaren op korte afstand tegenover een publieke toespraak of een videogesprek, en voor vastgelegde tekst bijvoorbeeld verschillende soorten vormgeving op het beeldscherm. Om te kunnen communiceren via een bepaald medium moeten taalgebruikers/-leerders beschikken over het noodzakelijke sensorische en motorische apparaat. Zij moeten in de gegeven omstandigheden goed kunnen zien en een goede beheersing hebben van het articulatie-apparaat. Vervolgens moeten zij over de kennis en vaardigheden beschikken, elders beschreven, om aan de ene kant de tekst te herkennen, begrijpen en interpreteren, of aan de andere kant deze te organiseren, formuleren en produceren. Dit geldt voor elke tekst, ongeacht de aard.

Media die gebruikt worden in communicatie in gebarentalen zijn onder andere:

- live beeld;
- beeldtelefoon, teleconferentie;
- informatiebeeldscherm;
- televisie;
- bioscoopfilm;
- computer (e-mail, cd-rom, enzovoort);
- videoband, dvd;
- enzovoort.

Tekstsoorten zijn onder andere:

Live, bijvoorbeeld:

- publieke mededelingen en aanwijzingen;
- publieke toespraken, lezingen, presentaties, preken;
- rituelen (ceremonies, kerkdiensten);
- ontspanning (drama, shows, [lees-]vertellingen);
- sportverslagen (voetbal, hockey, tennis, autosport, enzovoort);

- nieuwsuitzendingen;
- openbare debatten en discussies;
- interpersoonlijke dialogen en conversaties;
- videoconversaties;
- sollicitatiegesprekken.

Vastgelegd, bijvoorbeeld:

- zakelijke en professionele videoberichten;
- persoonlijke videoberichten;
- handleidingen;
- diverse soorten informatieve teksten;
- advertenties;
- films;
- woordenboeken (eentalig en tweetalig), thesauri;
- essays en oefeningen;
- memoranda, verslagen en scripties;
- notities en berichten, enzovoort;
- databanken (nieuws, literatuur, algemene informatie, enzovoort).

Tabel 42 Tekst verwerken

	TEKST VERWERKEN
C2	Kan informatie uit verschillende bronnen samenvatten en daarbij argumenten en voorbeelden reconstrueren in de vorm van een samenhangende presentatie van het eindresultaat.
C1	Kan lange, veeleisende teksten samenvatten.
B2	Kan uiteenlopende feitelijke en verbeelde teksten samenvatten en daarbij tegengestelde gezichtspunten en de hoofdthema's becommentariëren en bediscussiëren. Kan hoofdpunten van nieuwsberichten, vraaggesprekken of documentaires samenvatten, met meningen, argumenten en discussiepunten. Kan de plot en de achtereenvolgende gebeurtenissen in een film of toneelstuk samenvatten.
B1	Kan kleine stukjes informatie uit meerdere bronnen samenvoegen en ze voor iemand anders samenvatten. Kan korte schriftelijke passages op eenvoudige wijze parafraseren en daarbij de oorspronkelijke bewoordingen en tekstvolgorde aanhouden.
A2	Kan uit een korte tekst binnen de beperkte competentie en ervaring van de leerder sleutelgebaren en frasen of korte zinnen oppikken en reproduceren. Kan korte duidelijk gearticuleerde teksten nagebaren.
A1	Kan losse gebaren en korte teksten nagebaren die langzaam en duidelijk gearticuleerd worden aangeboden.

3.7.2 Teksten en activiteiten

Het resultaat van het taalproductieproces is een tekst, die eenmaal uitgesproken of vastgelegd een artefact wordt op een bepaald medium, losgemaakt van de producent. De tekst functioneert vervolgens als aanbod voor het proces van taalreceptie. Vastgelegde artefacten zijn concrete objecten, die communicatie mogelijk maken ondanks de volledige scheiding van producent en geadresseerde in plaats en/of tijd, een omstandigheid waarop de menselijke samenleving grotendeels is gebaseerd. Bij rechtstreekse live interactie is het medium vluchtig en eenmalig.

Weinig gebaarders zullen dan ook exact een tekst kunnen reproduceren die zij zojuist in de loop van een gesprek hebben geuit. Zodra de tekst zijn communicatieve functie heeft vervuld, wordt hij uit het geheugen gewist, als hij daar ooit als geheel heeft bestaan. Dankzij de hedendaagse technologie kunnen talige signalen echter worden opgenomen en uitgezonden. Zo wordt de tijd- en ruimtescheiding van producent en geadresseerde mogelijk gemaakt. Er is noodzakelijkerwijs een nauwe correlatie tussen de categorieën die worden voorgesteld voor de beschrijving van taalactiviteiten en de teksten die het resultaat zijn van die activiteiten. Voor beide kan zelfs hetzelfde woord worden gebruikt. Het woord 'vertaling' kan verwijzen naar de handeling van het vertalen, maar ook naar de tekst die daarvan de uitkomst is. Ook het woord 'conversatie' (bijvoorbeeld een debat of interview) kunnen de communicatieve interactie van de deelnemers betreffen, maar ook de opeenvolging van hun uitgewisselde taaluitingen, die een tekst van een bepaald type in een bijbehorend genre vormen.

Alle activiteiten rond productie, receptie, interactie en bemiddeling spelen zich af in de tijd. De directe aard van live taalgebruik is duidelijk, zowel bij het gebaren en ontvangen als in het medium zelf. 'Voor' en 'na' moeten in een live tekst heel letterlijk worden genomen. In vastgelegde tekst hoeft dat niet zo te zijn. Tijdens de productie kan een vastgelegde tekst worden bewerkt en kunnen er passages worden ingevoegd of verwijderd. We kunnen niet weten in welke volgorde de elementen zijn gemaakt, hoewel ze in een lineaire volgorde worden gepresenteerd in de vorm van een reeks symbolen. Tijdens de receptie kan het oog van de geadresseerde zich vrijelijk op slechts een aantal passages richten. Vaak wordt de lineaire volgorde strikt gevolgd. Vaardige rijpere gebruikers van vastgelegde tekst zullen veel vaker snel door de tekst gaan op zoek naar elementen met een hoog informatiegehalte, om een algemene betekenisstructuur vast te stellen en vervolgens terug te keren om nauwkeuriger - indien nodig meerdere malen - die gebaren, frasen, zinnen en alinea's te bekijken die van bijzonder belang zijn voor hun behoeften en doeleinden. Een auteur of redacteur kan heel goed paratekstuele kenmerken (zie sectie 3.5) toevoegen om dit proces te sturen en de tekst zelfs plannen in overeenstemming met de wijze waarop wordt verwacht dat de beoogde doelgroep hem zal lezen. Evenzo kan een vastgelegde tekst zorgvuldig vooraf gepland worden om de indruk te wekken spontaan te zijn en tegelijkertijd te waarborgen dat een wezenlijke boodschap doeltreffend wordt overgebracht onder de verschillende omstandigheden die de ontvangst van wat wordt gebaard kunnen beïnvloeden. Proces en product zijn onlosmakelijk verbonden.

Tabellenoverzicht

Tabel 1 Externe gebruikscontext: beschrijvende categorieën	14
Tabel 2 Gemeenschappelijke Referentieniveaus voor gebarentalen: globale schaal	21
Tabel 3 Gemeenschappelijke Referentieniveaus: beschrijvingsschema voor zelfbeoordeling door gebarentaalleerders	23
Tabel 4 Gemeenschappelijke Referentieniveaus: kwalitatieve aspecten van gebarentaal	26
Tabel 5 Gebarentaalproductie in het algemeen	28
Tabel 6 Monoloog: ervaringen beschrijven	29
Tabel 7 Monoloog: een pleidooi houden	30
Tabel 8 Openbare mededelingen	30
Tabel 9 Zich richten tot een publiek	30
Tabel 10 Productie van vastgelegde tekst in het algemeen	31
Tabel 11 Creatieve productie van vastgelegde tekst	32
Tabel 12 Productie van vastgelegde essays en verslagen	32
Tabel 13 Planning	34
Tabel 14 Compensatie	35
Tabel 15 Monitoring en herstel	35
Tabel 16 Algemene begripsvaardigheid	36
Tabel 17 Gesprekken tussen natieve gebarentaligen begrijpen	37
Tabel 18 Volgen als lid van het aanwezige publiek	37
Tabel 19 Volgen van mededelingen en instructies	38
Tabel 20 Volgen van vastgelegde tekst op video	38
Tabel 21 Begrijpen van videoteksten: algemene vaardigheden	39
Tabel 22 Begrijpen van videoberichten	40
Tabel 23 Oriënterend bekijken van videoteksten	40
Tabel 24 Vastgelegde tekst bekijken ter informatie en argumentatie	40
Tabel 25 Vastgelegde instructie bekijken	41
Tabel 26 Kijken naar televisie, internetuitzendingen en film	42
Tabel 27 Identificeren van aanwijzingen en afleiden van interpretaties (zowel live als vastgelegd)	43
Tabel 28 Algemene interactievaardigheden	44
Tabel 29 Een natieve gebarentalige als gesprekspartner begrijpen	45
Tabel 30 Conversatie	45
Tabel 31 Informele discussie (met vrienden)	46
Tabel 32 Formele discussies voeren en bijeenkomsten	47
Tabel 33 Doelgerichte samenwerking	48
Tabel 34 Transacties ter verkrijging van goederen en diensten	48
Tabel 35 Informatie-uitwisseling	49
Tabel 36 Interviewen en geïnterviewd worden	50
Tabel 37 Videoberichten vastleggen	51
Tabel 38 Interactie via notities, berichten en formulieren	51
Tabel 39 De beurt nemen	53
Tabel 40 Samenwerken	54
Tabel 41 Vragen om opheldering	54
Tabel 42 Tekst verwerken	60

Literatuur

Bogaerde, B. van den (2008). *Elkaar ontmoeten: Dovenstudies als opmaat voor maatschappelijke participatie*. Oratie, Hogeschool Utrecht, oktober 2008.

Council of Europe (2001). *Common European Framework of Reference for Languages*. Cambridge: Cambridge University Press.

Leeson, L., & Byrne-Dunne, D. (2009). *Applying the Common European Framework to the Teaching, Learning and Assessment of Signed Languages*. Deliverable D3.1 of project D-signs, Distance online training in sign language. Leonardo da Vinci Program, EU.

Liemberg, E. & Meijer, D. (red.) (2004). *Taalprofielen*. Enschede: Nationaal Bureau Moderne Vreemde Talen.

Nederlandse Taalunie (2008). *Gemeenschappelijk Europees Referentiekader voor Moderne Vreemde Talen: Leren, Onderwijzen, Beoordelen*. D. Meijer & J. Noijons (red.).

Sadlier, L., Bogaerde, B. van den, & Oyserman, J. (2011). Preliminary collaborative steps in establishing CEFR sign language levels. Special Issue Language Testing and Evaluation Series, Grotjahn, R., & G. Sigott (general eds). *Collaboration in language testing and assessment*. Special Editors: Dina Tsagari & Ildiko Csepes. Frankfurt: Peter Lang, pp. 185-197.

Terpstra, A. (2008). *Laten zien wat je kunt maakt kwaliteit zichtbaar*. Over gebarentaalvaardigheden, de meetbaarheid ervan en het komen tot een aantoonbare kwaliteit in deze vaardigheden binnen de KEGG. Ms. KEGG.

Terpstra, A. (2009a). *Vaardigheidsniveaus Nederlandse Gebarentaal*, versie juli 2009. Ms. Koninklijke Kentalis, Centrum voor Expertise.

Terpstra, A. (2009b). NGT vaardigheden: zelfbeoordeling aan de hand van checklists. Ms. Koninklijke Kentalis.

Zwitserlood, I. (2010). De Nederlandse Gebarentaal, het Corpus NGT en het ERK. *Levende Talen Magazine*, 2010/8, pp. 44-45.

Zwitserlood, I., Bogaerde, B. van den, & Terpstra, A. (2010). De Nederlandse Gebarentaal en het ERK. *Levende Talen Magazine*, 2010/5, pp. 50-51.

